

PS 67/18 Notulen van de vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant op 14 september 2018

Inhoudsopgave	
Inhoudsopgave	2
Index gesproken personen	3
Lijst van de leden van Provinciale Staten van Noord-Brabant	4
Opening van de vergadering / vaststellen agenda	7
Actualiteit	12
Bespreekstukken	21
56/18 Statenvoorstel Onderzoek Zuidelijke Rekenkamer Informatieveiligheid	21
57/18 Statenvoorstel Vertegenwoordiging PS in Programmaraad Zuidelijke Rekenkamer	39
19/18 Statenvoorstel Derde wijzigingsverordening Verordening water Noord-Brabant	39
Stemming	53
54/18 Ontwerpbesluit Lijst Ingekomen Stukken periode 21 juni 2018 tot en met 22 augustus 2018	54
49/18 Ontwerpbesluit Notulen van de PS-vergadering 29 juni 2018	54
56/18 Statenvoorstel Onderzoek Zuidelijke Rekenkamer Informatieveiligheid	54
57/18 Statenvoorstel Vertegenwoordiging PS in Programmaraad Zuidelijke Rekenkamer	57
19/18 Statenvoorstel Derde wijzigingsverordening Verordening water Noord-Brabant	58
Sluiting	59

Index gesproken personen

Agtmaal, ing. J.M.A. van, 53, 58
Bahar, drs. H., 22, 33, 37, 54, 55, 56
Berg, H.F. van den, 49
Brakel, mw. C.E.P. van, 15, 18, 20
Brunklaus, mw. drs. P.M., 13, 29, 34, 35, 53, 54, 55, 56, 57
Deneer, dhr. J.A., 11
Diemen-Vereijken, mw. F.J.H.M. van, 17, 21
Dingemans, mw. F.M., 41, 58
Everling, M.J., 16, 20, 53
Hageman, ir. J.J.C., 27, 34, 54, 55, 56
Hattem, A.W.J.A. van, 16, 19, 20, 40, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 57, 58
Heijmans, N.G.L., 48, 50, 52, 57, 58
Kammen, mw. drs. P. van der, 24, 26, 36, 37, 54, 55, 56
Koevoets, H.J.P.E., 21, 54, 55, 56, 57
Kort, M.V. de, 20, 42, 53, 58
Maas, B.L.M., 28, 38, 54, 55, 56, 57
Manders, W.J., 15, 20
Meel, J. van, 23, 54, 55, 56
Meijer, A.A., 8, 16, 20, 52, 53, 57
Overveld, W.A.A.M. van, 17, 21, 53, 55, 56, 57, 58
Panhuizen, A.V., 39, 44, 45, 53, 58
Plaatsvervangd voorzitter, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59
Sloot, mw. M.A.B. van der, 35, 57
Smeets, drs. M.E.J., 42, 46, 47, 49, 50, 58
Surminski, mw. M.J.G.P., 43, 53
Vicevoorzitter, 44
Voorzitter, 7, 9, 11
Vreugdenhil, ing. H.J., 17, 21, 30, 53, 55, 56, 57, 58, 59
Wel, ir. M.C. van der, 12, 14, 19, 20, 21, 29, 33, 34, 55, 56, 57, 58

Lijst van de leden van Provinciale Staten van Noord-Brabant

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk, commissaris van de Koning/voorzitter PS

J. Deneer, loco-griffier

Agtmaal, ing. J.M.A. van	CDA	Ossendrecht
Altundal MIB, N.	SP	Oss
Arts, mw. W.M.A.	SP	Eindhoven
Bahar, drs. H.	CDA	Helmond
Bakker, W.J.	PVV	Waalwijk
Berg, H.F. van den	PVV	Tilburg
Boon, M.C.H.	PVV	Bergen op Zoom
Brakel, mw. C.E.P. van	CDA	Veldhoven
Brunklous mw. drs. P.M.	GroenLinks	Raamsdonk
Burger Dirven, drs. K.A.J.M.	VVD	's-Hertogenbosch
Claessens-Vloedgraven, mw. W.	SP	Roosendaal
Deryckere, M.N.R.C.	CDA	Tilburg
Diemen-Vereijken, mw. F.J.H.M. van	GroenLinks	Cuijk
Dingemans, mw. F.M.	D66	Moergestel
Dirken, mw. A.M.W.	VVD	Hoeven
Everling, M.J.	SP	Uden
Griensven, D. van	PvdA	Berkel-Enschot
Gruithuijsen, drs. M.P.J.M. van	VVD	Tilburg
Hageman, ir. J.J.C.	D66	Veldhoven
Hattem, A.W.J.A. van	PVV	Vinkel
Heer, drs. ing. C. de	CDA	Eindhoven
Heijman, J.H.W.F.	Lokaal Brabant	Tilburg
Heijmans, N.G.L.	SP	's-Hertogenbosch
Hoon, mw. A.J.M. de	CDA	Etten-Leur
Jonge, R.A. de	SP	Halsteren
Kammen, mw. drs. P. van der	PVV	Tilburg
Koevoets, H.J.P.E.	VVD	Etten-Leur
Kort, M.V. de	PvdA	Vught
Kouthoofd, T.P.D.	VVD	Eindhoven
Kutlu, S.	D66	Eindhoven
Maas, B.L.M.	PvdA	Netersel
Manders, W.J.	VVD	Gemert
Meel, J. van	SP	Breda
Meeuwis-van Langen, H.E.M.	D66	Best
Meijer, A.A.	D66	Waalwijk
Oosterveer, dr. ing. H.	50PLUS	Waalre
Otters-Bruijnen, mw. mr. S.M.	VVD	Vught
Overveld, W.A.A.M. van	50PLUS	Oudenbosch
Panhuizen, A.V.	VVD	Tilburg
Portheine, P.	VVD	Riethoven

Roijackers, mw. H.I.	GroenLinks	's-Hertogenbosch
Roks, L.A.G.	PVV	Etten-Leur
Schüller, mw. drs. I.J.W.	VVD	Woudrichem
Sloot, mw. M.A.B. van der	CDA	's-Hertogenbosch
Smeets, drs. M.E.J.	GroenLinks	Oosterhout
Smeulders, S.J.A.H.	PvdA	Helmond
Spapens, M.	SP	Breda
StaaK, W.R. van der	SP	Sint-Oedenrode
Surminski, mw. M.J.G.P.	PvdD	Hoogerheide
Tevkir, drs. mw. G.	D66	Roosendaal
Tinnemans, mw. S.C.	CDA	Duizel
Vreugdenhil, ing. H.J.	ChristenUnie-SGP	Nieuwendijk
Vugt, drs. R.J. van	CDA	Andel
Wel, ir. M.C. van der	PvdD	Rijsbergen
Willems-Kardol, mw. J.C.	PVV	Helmond

Vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant

Vrijdag 14 september 2018

Agenda

I. Opening van de vergadering / vaststellen agenda

II. Actualiteit

III. Bespreekstukken

56/18 Statenvoorstel Onderzoek Zuidelijke Rekenkamer Informatieveiligheid

57/18 Statenvoorstel Vertegenwoordiging PS in Programmaraad Zuidelijke Rekenkamer

19/18 Statenvoorstel Derde wijzigingsverordening Verordening water Noord-Brabant

IV. Stemming

54/18 Ontwerpbesluit Lijst Ingekomen Stukken periode 21 juni 2018 tot en met 22 augustus 2018

49/18 Ontwerpbesluit Notulen van de PS-vergadering 29 juni 2018

56/18 Statenvoorstel Onderzoek Zuidelijke Rekenkamer Informatieveiligheid

57/18 Statenvoorstel Vertegenwoordiging PS in Programmaraad Zuidelijke Rekenkamer

19/18 Statenvoorstel Derde wijzigingsverordening Verordening water Noord-Brabant

V. Sluiting

Vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant

Vrijdag 14 september 2018

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk, commissaris van de Koning/voorzitter PS (tot en met afscheid Tineke Klitsie)

drs. M.P.J.M. van Gruijthuijsen, plaatsvervangend voorzitter

J. A. Deneer, loco-griffier

Volgens de presentielijst zijn 49 leden aanwezig, te weten:

Van Agtmaal, Altundal, mw. Arts, Bahar, Bakker, Van den Berg, Boon, mw. Van Brakel, mw. Brunklaus, Burger Dirven, mw. Claessens-Vloedgraven, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Dingemans, mw. Dirken, Everling, Van Gruijthuijsen, Hageman, Van Hattem, De Heer, Heijmans, mw. De Hoon, mw. Van der Kammen, Koevoets, De Kort, Kouthoofd, Kutlu, Maas, Manders, Van Meel, mw. Meeuwis-van Langen, Meijer, mw. Otters-Bruijnen, Van Overveld, Panhuizen, Portheine, mw. Roijackers, Roks, mw. Schüller, mw. Van der Sloot, Smeets, Smeulders, Spapens, Van der Staak, mw. Surminski, mw. Tevkir, Vreugdenhil, Van Vugt, Van der Wel, mw. Willems-Kardol.

Afwezig: mw. Tinnemans, Van Griensven, Deryckere, Heijman, Oosterveer, De Jonge.

Opening van de vergadering / vaststellen agenda

De voorzitter opent de vergadering om 13.30 uur

De **voorzitter**: Dames en heren. Ik open de vergadering met een aantal mededelingen. Wij hebben deze week met droefheid kennisgenomen van het overlijden van Jack Bakker. Hij was lid van de Staten voor het CDA in de periode 1991 tot 2007. Naast het lidmaatschap van Provinciale Staten was hij raadslid in de gemeente Werkendam. Wij herinneren hem ons als een zeer betrokken Statenlid die zich namens zijn partij verdeeld over twee periodes hier met passie heeft ingezet voor de publieke zaak en voor onze provincie. Wij wensen zijn familie, vrienden en naasten sterkte bij het verwerken van het grote verdriet. Ik hoop dat u bij het gebruikelijke moment van stilte dat we bij de opening betrachten even aan hem wilt denken. Ik verzoek u daarbij te gaan staan.

(Er wordt een moment stilte in acht genomen.)

De **voorzitter**: Gaat u zitten, dank u wel.

Het hoort bij het leven. Ik heb een mededeling van een blije geboorte, van Cato, de dochter van Sophie Tinnemans, het nieuwe lid van de Staten, de nieuwe collega die vorige keer is geïnstalleerd en nu bevallen is van een dochter, Cato. Wij zullen, zoals ik dat gebruikelijk doe, een mooie brief sturen met een klein rompertje, zodat Cato vanaf moment één de Brabantse kleuren op zich draagt. We zullen een felicitatiekaart doen rondgaan.

Dan gaan we nu, dames en heren, afscheid nemen van Tineke Klitsie. Zij is niet bij ons, dat is niet meer mogelijk. De afgelopen weken heb ik veel met Tineke gesproken hoe we dat doen. Tineke, jij kijkt nu naar ons, ik weet dat je erbij bent. We gaan allereerst het woord geven aan jouw fractievoorzitter, de heer Meijer, Arend Meijer, om jou toe te spreken. Arend, mag ik jou vragen het woord te nemen?

De heer **Meijer** (D66): Tineke. Wat een onrechtvaardig vroeg moment om afscheid van jou als Statenlid te moeten nemen. Naast het feit dat we überhaupt veel liever samen met jou deze periode hadden willen afronden, betreuren wij het ook dat jij er vandaag zelf niet bij kan zijn. De lege stoel in het midden van onze fractie is niet alleen fysiek symbool van jouw afwezigheid, jouw afwezigheid wordt oprecht gevoeld. Maar we hebben ook gewoon contact. Je ziet ons op dit moment vanaf je iPad en gelukkig zijn we nog regelmatig welkom bij jou, al is het maar voor een kort moment.

Tineke. Met genoeg som ik enkele wapenfeiten van je op, want dat verdien je. Na verschillende functies bij diverse overheden op zowel landelijk en provinciaal als lokaal niveau, was je sinds 2011 trots lid van Provinciale Staten namens D66, met name op de dossiers Ruimte en Landbouw. Je was actief op bijzonder veel terreinen: glastuinbouw, woningbouw, collectief particulier opdrachtgeverschap, het CPO, ecologische hoofdstructuur en ecologische verbindingzones. Eigenlijk kon je op ieder dossier het woord wel voeren. Of we nu spraken over mobiliteit, cultuur, financiën of natuur, jij had de stukken op zijn minst éven bekeken, en dat 'even' bleek overigens altijd meer uitvoerig dan verwacht, want iedere woordvoerder in onze fractie kon erop vertrouwen dat jij precies wist waar het over ging. En gevraagd of ongevraagd, op scherp advies konden we altijd rekenen.

Jouw rij aan successen is te omvangrijk om hier op te sommen. Ik beperk me daarom tot de meest in het oog springende prestaties. Om luchtig te beginnen een prestatie van formaat uit de vorige Statenfractie. Jouw rust, reinheid en regelmaat zorgden ervoor dat in die fractievergaderingen naast de hobby's van Marusjka, Annemarie en Ingrid rondom tassen, schoenen en wol ook de politieke inhoud tijdig de vereiste aandacht kreeg. Drie jaar geleden was je namens D66 intensief betrokken bij de coalitieonderhandelingen. Terecht was je trots op het resultaat. Het opende de weg naar posities waar je zichtbaar van genoot, het lidmaatschap van de werkgeverscommissie, een zaak die je zeer serieus nam.

Tineke. Het vicevoorzitterschap van de Staten was jou op het lijf geschreven. We hebben als fractie, en misschien wel Statenbreed, ontzettend genoten van het plezier dat jij beleefde aan het voorzitten van de vergadering over de perspectiefnota afgelopen voorjaar.

En natuurlijk kom ik dan bij de inhoud. Ik noem je deelname in de werkgroep omgevingsvisie, een traject waarin je jouw visie op de ruimtelijke ordening en de wijze waarop een overheid zich in dergelijke processen gedraagt goed kwijt kon. Diverse ruimtelijkeontwikkelingsprojecten, waaronder het Windpark A16 en uiteraard de Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat, trajecten waarin jij je met name richtte op het proces, de ruimtelijke kwaliteit, de natuur, maar vooral de inspraak van de Brabanders. Ook bij het landbouwdossier zijn er vele kleine en grote persoonlijke successen te noemen. Zo regelde jij in de voorbereiding op het grote Statendebat van juli vorig jaar het onderzoek naar de inkomstenpositie van agrarische ondernemers, zodat we onze besluiten zorgvuldig konden afwegen. Op het landbouwdossier mag ook zeker niet onvermeld blijven dat jij de oneliner 'we weten allemaal wie de stinkers zijn' tot een waarheid hebt gemaakt. Het was jouw standaardinleiding om toe te lichten dat er ook veel goeds in de agrarische sector gebeurt, maar dat stevige handhaving tegen een kleine groep die de boel besodemietert, om jouw woorden te gebruiken, noodzakelijk is. Vanuit de oppositie kreeg je in 2013 de motie tot behoud van het Kennisnetwerk Zoönosen aangenomen. Hetzelfde geldt voor de motie om de compartimentering van de Meststoffenwet te verkleinen, iets wat onverminderd actueel is. Helaas kreeg zelfs jij niet iedere motie aangenomen. De motie om de cumulatieve effecten van mestbewerking in beeld te brengen haalde het niet, maar achteraf heb je gewoon gelijk gekregen en stelt de commissie voor de milieueffectrapportage dat dit wel degelijk nodig is. In 2014 werd jouw motie aangenomen om gezondheid als leidend principe op te nemen in het ruimtelijk beleid. En diep respect heb je verdiend door de snelheid en deskundigheid waarmee je het geitenmoratorium in de Verordening ruimte amendeerde. Het brede draagvlak in de Staten was het gevolg van een sterke argumentatie, een afgewogen formulering, maar zeker ook het vertrouwen in afzender Tineke Klitsie. Je liet je daarbij ondersteunen door

de ambtelijke organisatie, want als voormalig topambtenaar weet jij hoe belangrijk het is om hen daar ook altijd netjes voor te bedanken. Een belangrijke les voor ons allemaal.

Tineke. Als jij sprak, werd het stil in de Statenzaal, en ik denk dat niemand zal vergeten hoe stil we allemaal waren toen je afgelopen voorjaar, ondanks je ontzettend nare hoest, gewoon het woord voerde. En dit brengt mij op de grootste wapenfeiten, de lessen die jij nog steeds aan onze fractie meegeeft. Hoewel je kunt genieten van politieke handigheidjes, ben je toch vooral een inhoudspoliticus, deskundig en gedecideerd. Waar anderen soms mee wilden in de knokpartijen in de politieke arena, floot jij ze terug met een beroep op de moraal. Je hebt je continu gericht op de hoofdlijnen, het proces en de uitgangspunten, maar met een scherp oog voor details die het debat interessant maakten. De vraag 'waar doen we het nu echt voor?' stond bij jouw afwegingen altijd voorop. Dankzij je enorme netwerk kende je de maatschappelijke partners, maar je had ook oog voor de zaken die geen stem hebben: de gezondheid en de natuur. Jouw kracht om te verbinden, juist door begrip voor het standpunt van de ander, gaan we zeker missen.

Tineke. Tot slot nog een enkel woord over jouw persoon. Jouw directe aanpak, je regie en duidelijkheid karakteriseren je, maar je oprechte interesse die eronder schuilgaat is door velen ervaren. Ik mag je namens de fractie en Annemarie noemen als een voorbeeld: een sterke vrouw die bewijst dat zorgtaken te combineren zijn met een politieke carrière. De kunst van alles voorbereiden en vooruit blijven denken is je gegeven. Je bent een doorzetter. Als het nog lukt, dan lukt het nog. Na een vervelende val van de trap organiseerde je een bed op de fractiekamer, zodat je tijdens de lange Statenvergaderingen tussendoor even kon herstellen. Het tekent jouw doorzettingsvermogen en je toewijding aan de publieke zaak. Je hebt altijd oog voor de persoonlijke omstandigheden. Als leden van de fractie het even zwaar hadden, thuis, voelde jij dat haarfijn aan. We konden bij je terecht en je schroomde niet om ook even door te vragen hoe het nu écht zat. Jouw zware privéomstandigheden, eerst met Wim en later met je eigen gezondheid, waren voor jou daarin nooit een belemmering.

We nemen vandaag afscheid van het Statenlid Tineke Klitsie, en dat doen we met verdriet en pijn in het groene hart, indachtig de groene hartjes die jij in onze appgroep nog steeds stuurt om je betrokkenheid te tonen. Jouw invulling van het Statenlidmaatschap heeft een diepe indruk op ons gemaakt en daarvoor kunnen we je niet genoeg bedanken.

De **voorzitter**: Dank je wel. Ik zal nu een tekst voorlezen die Tineke gemaakt heeft. Ze heeft mij gevraagd die aan jullie allemaal voor te lezen, daarna zal ik er zelf graag nog een paar woorden aan toevoegen, en dat ga ik achter het katheders doen.

De tekst van Tineke:

"Lieve mensen. Graag had ik hier vandaag persoonlijk gestaan om afscheid te nemen van deze Staten. Toen ik in mei ziekteverlof aanvraagde, had ik de hoop en de verwachting dat mijn energieverlies van medio mei tijdelijk zou zijn. Helaas ben ik door de feiten ingehaald. Het energieverlies bleek structureel te zijn en mijn energie gaat nog steeds verder achteruit. Ik ben qua therapieën uitbehandeld in het ziekenhuis en word nu verder begeleid door mijn huisarts. Ik ben thuis, in de warmte van mijn lieve familie en zorgverleners.

Ik ben met heel veel plezier en inzet Statenlid voor D66 geweest, vanaf maart 2011. Zoals velen van jullie weten, ben ik ruim dertig jaar op directieniveau actief geweest bij diverse overheden: het ministerie van LNV, de gemeente Tilburg, de provincie Noord-Brabant, de gemeente Breda en de gemeente Helmond. Er is een belangrijk verschil tussen het werk als ambtenaar en het werk als politicus, maar het idealisme van waaruit ik dat deed is hetzelfde: werken aan een samenleving waarin milieu en gezondheid leidende thema's zijn en het werken aan een goed bestuurd Brabant. Ik hanteer bij mijn inzet de drieslag richten, inrichten en verrichten. De politiek moet richten, duiding geven aan maatschappelijke opgaven. De ambtelijke top moet inrichten, zorgen dat de organisatie zo is ingericht dat ze de politieke wensen en de

wettelijke taken op een juiste manier kan uitvoeren. De ambtelijke organisatie moet vervolgens het werk verrichten. Dat zijn voor mij drie belangrijke rollen in het samenspel van de politieke en ambtelijke organisatie. Als iedereen zich van deze rolopvatting bewust zou zijn, zouden de PS-vergaderingen wellicht wat minder tijd in beslag nemen. De rol van PS is richten en niet verrichten, c.q. inrichten. Politiek kan derhalve niet zonder een goed functionerend ambtelijk apparaat, en een ambtelijk apparaat kan niet zonder doordachte politieke sturing. Dat betekent dat je met respect en vertrouwen elkaar positief-kritisch tegemoet moet treden. Dat was mijn manier om mijn rol, eerst ambtelijk en later politiek in te vullen. Respect over en weer vind ik ook belangrijk binnen de politieke arena. De toon van het debat en de woordkeuze maken dat ik bereid ben te luisteren, en volgens mij ben ik daar niet uniek in. Wat ik echt storend vind, is een debat binnen, of ónder het publieke debat. Ik vind het gebruik van sociale media storend, omdat ze niet zichtbaar en herkenbaar zijn, maar wel het debat qua emotie kunnen beïnvloeden. Ik hoop dat jullie deze oproepen ter harte willen nemen.

Tot slot wil ik iedereen bedanken voor de prettige en constructieve samenwerking. Om te beginnen mijn eigen D66-fractie. Naast het harde werken hebben we ook altijd veel plezier gehad met elkaar. We geven elkaar de ruimte en steunen elkaar met suggesties en ideeën. Ik wil de andere fracties van de Staten bedanken voor hun inzet ook, en hun vertrouwen. Mijn rol als vicevoorzitter van PS in april jl. bij de perspectiefnota was uiteindelijk mijn zwanenzang. Ik kijk met veel plezier terug op deze dag. Ik wil de griffie bedanken voor hun toegewijde inzet om ons PS-werk mogelijk te maken. En last but not least wil ik het college van GS en de ambtelijke organisatie bedanken voor hun enorme inzet. Door de iPad verlies je soms het beeld over de grote hoeveelheid 'papier' die geproduceerd is om tot verantwoorde besluitvorming te komen. Het zijn dikke stapels alles bij elkaar. Bij de ambtelijke organisatie hoort natuurlijk ook alle ondersteuning, van de bodes, de catering, het geluid, de beveiliging, de verslaglegging, enzovoort. Ook jullie dank ik zeer hartelijk voor alle goede zorgen. Kortom, iedereen hartelijk dank. Zo lang ik kan, zal ik jullie op afstand volgen, want één ding moge duidelijk zijn uit deze afscheidswaard: ik vind dat het werk van Provinciale Staten ertoe doet. Wij nemen hier belangrijke besluiten voor de toekomst van Brabant. Ik wens jullie allen dan ook veel succes de komende maanden met de afronding van deze bestuursperiode en daarna met de verkiezingscampagne. Het ga jullie allen goed, en dat geldt speciaal voor hen die zelf of in de naaste omgeving met ernstige problemen te kampen hebben.

Vaarwel. Tineke Klitsie."

Beste Tineke. Zo is jouw afscheid in PS, in jouw Staten. We hebben er veel over gesproken de afgelopen tijd, hoe je dat zou willen, op welke manier je dat echt nog betekenisvol zou willen beleven als moment, jouw moment. Afgelopen woensdag bracht ik je daarom de roemer en de bijbehorende bloemen. Er waren fotografen klaar om dat moment te markeren. Dat had je geregeld. Je vond het belangrijk om dat te markeren. En je hebt ook gevraagd: laat die foto hier maar zien. Het moment markeren, dat markeert jou ook, je verdient het en je kunt er gelukkig bij zijn, niet alleen virtueel in onze gedachten, maar ook via de livestream. Je kijkt nu naar ons en wij naar jou. We spraken nog veel de afgelopen tijd, over jouw zorgen, en dan – dat tekent jou bijzonder – niet alleen die van jezelf, maar die over de wereld, over hoe het met onze samenleving gaat. Je was echt bezorgd over wat er allemaal kan gebeuren, wat er nog móét gebeuren, en de grote opgaven die er liggen. We zijn nog lang niet klaar. Dat jij, uitgerekend jij, dat nu achter je moet laten, doet pijn, bij ons, bij jou. Je hebt het over grote opgaven gehad, altijd, waar je inderdaad ambtelijk en politiek voor gevochten hebt, waar je hard voor gewerkt hebt, en ondanks die vermoeidheid en dat verliezende energieniveau was het voortdurend nog mogelijk om daarover echt met je te spreken en maakte je ook nog die mooie en betekenisvolle tekst die ik namens jou juist hier mocht voorlezen. Na de overhandiging van de mooie roemer en de bloemen zei ze: "Ga nou maar snel naar Waalre, dat is belangrijk. Het is belangrijk om te herdenken wat er toen gebeurd is, dat mag nooit meer gebeuren. Ga er nou maar gauw heen, belangrijk voor Brabant dat ook daar wij zijn. Ik was er graag bij geweest, maar dat gaat niet meer."

Tineke. Wat wás je er graag bij geweest, ook vandaag, en überhaupt nog langer bij ons, maar wij weten: het zal niet zo zijn. Dus wij nemen afscheid van jou hier, nu, in deze zaal, met een groot dank-je-wel voor jouw enorme inzet, voor je betrokkenheid, voor je deskundigheid en voor je collegialiteit. Ik zeg het ook bijzonder als voorzitter tegen een van de vicevoorzitters. Arend had het er ook al over: een rol op je lijf geschreven. Naast twee vicevoorzitters die ook een politieke rol in de Staten moeten vervullen als fractievoorzitter hebben we een vicevoorzitter die wat minder in de politieke profilering is, maar mee het beeld van de Staten als geheel kan uitdragen. Je hebt dat fantastisch gedaan. En je weet, je hebt het gezien: ik heb daarom in de roemer laten graveren die vergadering waaraan je als vicevoorzitter hier leiding hebt gegeven. Je was toen al ziek en het tekent jouw betrokkenheid en jouw enorme commitment dat je desondanks wilde voorzitten, en dat fantastisch hebt gedaan. Ik zeg het ook tegen je als lid van de klankbordgroep die met de commissaris over zijn functioneren spreekt. Wijs, betrokken en stimulerend en puntjes op de i als het nodig is. Dank je wel. Ik zeg het ook tegen je als dat deskundige lid dat betrokken sprak over niet de meest eenvoudige dossiers hier: ruimte, landbouw, ze zijn ook door Arend al genoemd. Je mag echt trots zijn op je inzet. Een volksvertegenwoordiger met een duidelijk beeld van wat belangrijk wordt, met duidelijke standpunten, met ook een duidelijke visie op het onderwerp dat besproken werd. Maar ook altijd met het vermogen om het debat zo in te richten dat er uiteindelijk een uitkomst komt die democratisch gedragen is. Representeren is niet doen wat je achterban zegt, maar opnieuw vorm geven aan het publieke belang. Vanuit verschillende visies gedragen was jij daar duidelijk een van de sterspelers in deze Staten. Je was van de oppositie ooit, soms van de coalitie, maar jij was in mijn ogen vooral van de propositie: wat moet er gebeuren met Brabant, wat is belangrijk? Zeer inhoudelijk, betrokken, deskundig. Ik zeg het ook tegen je uit bewondering voor je zorgzaamheid. Vorige week zondag, toen ik ook bij je op bezoek was, bleek dat de verjaardag van jouw Wim. Ik zag hoe de emoties er nog zijn over zijn heengaan vorig jaar. Tineke. Jij was een toonbeeld van lieve en trouwe zorg. We zullen nooit vergeten hoe jij het hem mogelijk maakte zelfs bij het kerstdiner van de Staten nog aanwezig te zijn. Je offerde je op uit trouw en liefde voor hem. Een groot voorbeeld voor ons allemaal. Lieve zorg. Nu verdien je die zelf: lieve en goede zorg. En ik heb het gezien: je zonen, je schoondochters, je familie, staan om je heen. En wij ook, vandaag hier, om je dank-je-wel te zeggen voor al je jaren inzet en om je sterkte te wensen de komende weken.

Dank je wel Tineke. En er mag een applaus voor Tineke volgen.

Staan applaus

De **voorzitter**: Ik dank jullie allemaal. De vergadering is voor vijf minuten geschorst. Daarna zal die geleid worden door vicevoorzitter Martijn van Gruijthuijsen.

Schorsing

(Het voorzitterschap wordt overgedragen aan de heer Van Gruijthuijsen.)

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dames en heren. Ik verzoek u allen plaats te nemen op uw zitplaatsen, dan kunnen we overgaan tot voortzetting van onze vergadering.

Indachtig de woorden van Tineke gaan wij aan de slag met de toekomst van Brabant. Ik verzoek de griffier mededeling te doen van de binnengekomen berichten van verhindering.

De **loco-griffier**: In aanvulling op de afwezigheid van mevrouw Tinnemans, die de commissaris al had aangegeven, zijn ook de heer Van Griensven, de heer Deryckere, de heer Heijman, de heer Oosterveer en de heer De Jonge verhinderd.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel.

Alle aanwezigen heet ik van harte welkom, in het bijzonder de bezoekers op de publieke tribune en degenen die de vergadering via internet volgen. Vandaag zijn ook studenten van de Avans Academie AD-opleiding Communicatie bij ons te gast. Zij zijn ontvangen door het Statenlid Smeets. Daarnaast zijn ook een aantal collega-Statenleden en griffiemedewerkers van de provincie Zeeland vandaag bij ons op bezoek, om meer te weten te komen over onze werkwijze; zij zijn ontvangen door de Statenleden Panhuizen, Van der Sloot, Heijmans en Vreugdenhil. Op uitnodiging van de CDA-fractie zijn vandaag de Heemkundekringen Teterings Erfdeel en De Baronie van Cranendonck, de Vrouwen van Nu uit Reek en de KBO-afdeling Bergeijk te gast. Allemaal van harte welkom.

Daarmee stel ik direct de agenda aan de orde.

Er zijn geen mondelinge vragen. Er zijn twee actuele moties ingediend en de procedurevergadering voorafgaand aan deze PS-vergadering heeft geadviseerd één van de actuele moties toe te laten. Kunt u daarmee instemmen? Ja. Dan maakt één actuele motie deel uit van de agenda. Wellicht ten overvloede: alle moties en amendementen die tijdens deze vergadering worden ingediend, worden door de griffie op iBabs geplaatst onder de Statendag van 14 september 2018 onder agendapunt 12: Ingediende moties en amendementen. Ik verzoek u allen om bij het verlaten van de Statenzaal dit te melden bij de bodetafel, zodat wij beschikken over een correct aanwezigheidsoverzicht bij de stemmingen.

Actualiteit

De **plaatsvervangend voorzitter**: Er is één actuele motie toegelaten tot de vergadering. De eerste indiener van deze actuele motie is de Partij voor de Dieren. Ik wil graag het woord geven aan de indiener. U heeft twee minuten. Het gaat over de actuele motie 'OOC is passé'.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter, dank u wel. Voorzitter. Tineke Klitsie had ook genoemd om efficiënt te vergaderen, dus ik ga de bijdrage niet heel lang houden.

Voorzitter. Het traject van de mesfabriek OOC/MACE is een traject van ups and downs en een traject dat al heel lang aan de gang is. Dat heeft erin geresulteerd dat de gemeenteraad in Oss na een heel lang gesprek, ook met de provincie en initiatiefnemers en de mensen die daar wonen in Oss, gezegd heeft van: deze fabriek gaan wij hier niet toelaten. Dat is een ingewikkeld proces en daar ga ik verder niet op in, maar gezien de omstandigheden en het staand beleid, dat wij bij de burap ook nog hebben bekrachtigd met een motie waarin gevraagd werd een mestfabriek te vestigen in Oss en daar ook nog eens, als daar geen voortgang is, een PIP (Provinciaal Inpassings)-plan voor te maken, gaat bij ons echt een stap te ver. Gezien wat er nu gebeurd is, de gesprekken die geweest zijn en de gemeenteraad én bewoners, die zeggen van: 'wij zijn er eigenlijk wel klaar mee', vinden wij het niet meer dan gerechtvaardigd dat Provinciale Staten zeggen: wij stoppen, staken het proces aangaande deze mestfabriek, en wij veranderen het beleid voor zover het nu voorligt, omdat wij niet de gemeente Oss gaan dwingen om een mestfabriek te vestigen tegen hun wil, en wij ook niet zelf een bestemmingsplan zullen gaan opmaken. Dat lijkt mij in het licht van de politieke richting die wij nu uit gaan en de vertegenwoordiging die gesproken heeft op lokaal niveau én het ontspannen van de situatie met de gemeente Oss, de beste manier om eventueel nog voort te gaan op het mestdossier.

Voorzitter, voor zover.

Motie M1 - 'OOC is passé'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 14 september 2018;
constaterende dat:

- de Osse gemeenteraad met een voorbereidingsbesluit mestfabrieken weert van haar bedrijventerreinen;
- de Osse gemeenteraad unaniem gaat besluiten via het bestemmingsplan mestfabrieken te weren van haar bedrijventerreinen;

overwegende dat:

- de provincie de uitspraak van de gemeenteraad niet zomaar naast zich neer kan leggen;
- voor een besluit tot een mestfabriek draagvlak gewenst is binnen de gemeente;

roepen Gedeputeerde Staten op:

- haar inspanningen, om de mestfabriek van OOC/MACE in Oss te vestigen, te staken;
- geen Provinciaal Inpassingsplan (PIP) op te stellen voor de mestfabriek van OOC/MACE;

en gaan over tot de orde van de dag.

Marco van der Wel, Partij voor de Dieren

Alexander van Hattem, Partij voor de Vrijheid

Anne van Diemen, GroenLinks”

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Van der Wel. Dan verzoek ik Gedeputeerde Staten om in drie minuten antwoord te geven. Mevrouw Spierings, aan u het woord.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Voorzitter ...

De **plaatsvervangend voorzitter**: Mevrouw Brunklaus.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Ja, ik heb even een vraag van orde. Er zijn drie indieners. Is er maar één van de indieners die dan mag spreken?

De **plaatsvervangend voorzitter**: We hebben afgesproken dat de eerste indiener inderdaad namens alle indieners het woord voert. Dan komt het college in eerste termijn, dan kan de eerste indiener in tweede termijn, met aanvullend een tweede termijn vanuit GS, en dán, in volgorde van grootte, kunnen de overige fracties het woord voeren in één minuut.

Mevrouw Spierings, aan u het woord.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Dank u wel, voorzitter. Ik ga even een stapje terug doen naar eigenlijk eind 2015, toen wij begonnen met het proces om een nieuw mestbeleid op te stellen. Dat is uiteindelijk in november 2016 aan uw Staten gepresenteerd. De basisgedachte van het mestbeleid is dat het bijdraagt aan de veehouderij die duurzaam produceert, die ketens op de Noordwest-Europese schaal sluit en innovatie stimuleert in de veehouderijsystemen en bijdraagt aan een gezonde bodem – dus een heel aantal zaken die we willen bereiken. Daarbij volgen we voor het onderdeel mest twee sporen. De eerste is dat mestbewerking primair op het eigen agrarisch bedrijf plaatsvindt, om de mest zo snel mogelijk stabiel te krijgen, want we willen niet dat er allerlei stoffen uit vervluchtigen. En de volgende is dat het best kan zijn dat je dat niet op het eigen agrarisch bedrijf doet, of dat je een nabewerking wilt doen, dan gaat dat collectief, en dat we het dan op bedrijventerreinen doen. Die lijnen heeft u ook vastgesteld en op 7 juli vorig jaar ook op die manier in de Verordening ruimte vastgelegd.

De motie die u heeft ingediend, heeft een soort van tweeslachtige benadering, want u heeft het over een bedrijf, maar u heeft het ook over een locatie en ruimtelijk beleid gaat primair over locaties. Het uitsluiten van mestbewerking op bedrijventerrein Elzenburg-De Geer strookt in het geheel niet met het Brabantse mestbeleid, want collectieve mestbewerking in industriële activiteit hoort thuis op een bedrijventerrein, zo hebben uw Staten zelf ook vastgesteld, en dan is Elzenburg-De Geer een van de meer geschikte bedrijventerreinen in Brabant. Het is een bedrijventerrein voor zware milieucategorieën, dat juist is ingericht

om dit soort activiteiten op een goede manier te kunnen doen, als het bijvoorbeeld gaat om ontsluiting, als het gaat om kwetsbare functies die in de omgeving dus niet aanwezig zijn, want daar houdt je rekening mee als je zo'n bedrijventerrein plant, et cetera. Op het moment dat een gemeente ervoor kiest om de mogelijkheden voor mestbewerking op een dergelijk geschikt bedrijventerrein in zijn algemeenheid dicht te gooien, dan wordt daarmee dus ons provinciale mestbeleid doorkruist en vraagt dat van ons wel om daar een passende reactie op te geven. Dat zullen wij ook doen in lijn met de motie die u zelf bij de begrotingsbehandeling vorig jaar heeft ingediend en aangenomen, waarbij er dus een verschil is tussen het ruimtelijk beleid, dat toeziet op de zaken zoals ik zojuist heb gezegd, en eventuele vergunningverlening, waar u in uw motie ook heeft uitgesproken dat dat moet gaan om een excellente vergunningaanvraag, en die hebben wij overigens tot op heden nog niet ontvangen.

Dank u wel, voorzitter.

De **plaatsvervangend voorzitter**: En uw oordeel over de motie?

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Het mag duidelijk zijn na dit betoog dat ik de motie ontraad.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mevrouw Spierings. Dan de eerste indiener in tweede instantie. Daar heeft u één minuut voor.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter, dank u wel. Voorzitter. Gehoord hebbend de reactie van de gedeputeerde, die aangeeft dat het puur een ruimtelijke kwestie is. Dat niet alleen, voorzitter – dat ben ik niet met de gedeputeerde eens –, het is wel degelijk ook een procesmatige inspanning die de provincie pleegt om de initiatiefnemers van een mestfabriek te faciliteren in het doen van een zo goed mogelijke aanvraag. Dat is waar de motie toe oproept: om in ieder geval dat niet meer te doen, omdat wij zien dat de aanvraag, en aanvrager, gewoon niet goed valt in Oss en omgeving, in de gemeente Oss en bij de omwonenden. U heeft daar recent nog, als het goed is, een brief van gekregen. Dus in die zin is er geen vertrouwen meer in deze aanvraag voor de gemeente Oss en voor de omwonenden. Wat wij ook vragen in de motie, is om in ieder geval die inspanning, om samen met MACE als provincie een aanvraag te gaan indienen, of te begeleiden, om die te staken. Dat is niet een ruimtelijke kwestie.

Het tweede punt is: u sprak in uw verhaal over de aangenomen motie bij de Burap 2018 ...

De **plaatsvervangend voorzitter**: Komt u tot een afronding.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Dat betreft inderdaad, zoals u zei, een excellente aanvraag, maar dat zou ook gaan om een aanvraag zoals Danone in Cuijk. Dat geef ik dan als voorbeeld: in Cuijk werd Danone met open armen ontvangen door de gemeenteraad en omgeving, omdat het werkgelegenheid biedt, maar ook omdat het een waardevolle toevoeging is voor de gemeente.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Komt u tot een afronding, mijnheer Van der Wel, uw tijd zit er echt op.

De heer **Van der Wel** (PvdD): En dat is in tegenstelling tot wat de motie heeft opgeroepen, wat er nu aan de hand is in de gemeente Oss, waar juist het tegenovergestelde aan de hand is. Dus in die zin roepen wij op: voor deze mestfabriek in Oss is geen plek.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Ja, dank u wel. Tweede termijn vanuit GS. Eén minuut.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Ja, dank u wel, voorzitter. Wij proberen als college van Gedeputeerde Staten onze rol in dit dossier zeer zorgvuldig te spelen. Dat betekent dus niet dat wij op de stoel van de ondernemer gaan zitten om een excellente aanvraag te schrijven. Dat is echt aan de ondernemer zelf. Het betekent wel dat wij ervoor zorgen dat ons ruimtelijk beleid, zoals uw Staten dat ook hebben geformuleerd, in stand blijft in Brabant en het betekent dat wij een aanvraag zullen beoordelen op basis van de inhoud van de aanvraag en niet wat mensen vinden van de personen die achter die aanvraag zitten, want dat is niet de manier waarop wij geacht worden te besturen en ook niet de manier waarop wij willen besturen. Als wij het hebben over een excellente aanvraag, dan gaat het dus over de inhoud van de aanvraag en niet over de vraag wat anderen daarvan vinden. Dat wil ik toch nog eventjes heel goed rechtgezet hebben. Daarmee gaat ook de vergelijking zoals de heer Van der Wel die trok met Danone in Cuijk niet op.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, gedeputeerde Spierings. Dan kijk ik naar de andere fracties. Als eerste de VVD. Behoeft om iets aan te vullen? Ja. Gaat uw gang.

De heer **Manders** (VVD): Ja, dank u wel, voorzitter. Het zal duidelijk zijn dat de VVD deze motie niet gaat ondersteunen, want grootschalige verwerking van mest is een belangrijk onderdeel, zeker in de transitie veehouderij waar we voor staan. Er zal dus iets moeten gaan gebeuren met betrekking tot grootschalige mestverwerking. De gedeputeerde heeft ook al eerder eens ooit aangegeven dat eigenlijk in deze periode al de schop in de grond zou moeten gaan en het lijkt erop dat we anders toch wel heel ver achter gaan lopen op het schema. Eén vraag die wij dan hebben: wat voor acties gaan Gedeputeerde Staten ondernemen om zo snel mogelijk tot grootschalige mestverwerking te komen? Want langer wachten lijkt ons geen optie meer.

Dank u.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel. De fractie van het CDA? Ja.

Mevrouw **Van Brakel** (CDA): Dank u wel, voorzitter. Ook wij zijn voor mestverwerking. Het sluiten van kringlopen moet echt gaan gebeuren, liefst zo snel mogelijk, zeker met de haast zoals het provinciale beleid nu voorstaat. Echter, wij verschillen wel van mening qua omvang. Wij zijn meer voorstander van kleinschalige mestverwerking, maar als dat er niet is, nou ja, dan maar naar grootschalige mestverwerking. Maar daarnaast zijn wij ook wel voorstander van zorgvuldige procedures en wij krijgen te horen dat in dit proces nog niet voldaan is aan een MER-studie en er ook geen dialoog is met de omgeving. Ik wil Gedeputeerde Staten dus vragen: klopt dat? Zijn er inderdaad wel zorgvuldiger processen verlopen dan dit? Daarnaast: wat zijn uw alternatieven? De VVD stelde het ook al: als MACE op deze plek niet doorgaat, welke alternatieven ziet u dan?

Dan heb ik ook een vraag aan de indieners van de motie, want zij stellen bij het eerste bolletje dat zij alle activiteiten ten opzichte van MACE dus, specifiek deze fabriek, willen staken. Is het voor de indieners bespreekbaar om de procedure opnieuw op te starten, maar dan wel uiterst zorgvuldig en onder regie van de provincie, zodat wel de dialoog en wel een MER-studie komt en er wél sprake is van draagvlak? Is dat bespreekbaar voor de indieners?

Tot zover, voorzitter.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mevrouw Van Brakel. Dan kijk ik naar de fractie van de SP. De heer Everling. Gaat uw gang, één minuut voor u.

De heer **Everling** (SP): Dank u wel, voorzitter. Ja, zoals u weet, hebben de Staten vorig jaar een motie aangenomen en daarin stond een behoorlijk stevige waarborg: de aanvraag moet excellent zijn. Dat staat voor ons nog steeds. Zodra daar een aanvraag ligt die beoordeeld moet worden, zullen ook wij daar absoluut zeer kritisch naar kijken, en daar gaan wij ons oordeel uiteindelijk op baseren. Daarnaast ziet de SP veel meer heil in het aanpakken van het daadwerkelijke probleem, en dat is het terugdringen van het aantal dieren.

Dank u wel, voorzitter.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Everling. De fractie van de PVV. De heer Van Hattem voert het woord. Eén minuut voor u.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u wel, voorzitter. Als mede-indiener van deze motie. Het punt is bij deze motie vooral: welke boodschap heeft dit college aan de gemeentelijke autonomie? Ons beeld is dat daar nogal wispelturig mee wordt omgegaan, want in dit geval wordt er gezegd van: ja, de gemeenteraad neemt in meerderheid wel, of in unanimitéit zelfs, een besluit om niet door te gaan met een bestemmingsplan voor deze mestfabriek, en ja, daar hebben we eigenlijk geen boodschap aan, we gaan toch door met onze plannen. Anderzijds hebben we vanochtend gehoord, bij de plannen rond het windpark langs de A16, schermt dit college met het verhaal van: ja, de gemeenteraden hebben ingestemd met het plan, dus kan het wél doorgaan. Dus als het op het ene moment goed uitkomt, dan is de gemeentelijke autonomie voor dit college een prettige bijkomstigheid, en op het andere moment wordt die doodleuk naast zich neergelegd. Hetzelfde verhaal zien we trouwens nu ook bij de herindeling van Nuenen, noem maar op. Hoe gaat dit college om met gemeentelijke autonomie? Dat is voor ons een belangrijk vraagstuk bij dit punt over de mestfabriek. Voor het overige zijn wij voor kleinschalige mestverwerking op eigen terrein. Dat zou de basis moeten zijn, waarbij waardevolle grondstoffen uit mest hergebruikt kunnen worden, en daar moeten we meer op inzetten dan op zulke grootschalige mestfabrieken. Dit brengt mij ook tot het punt richting de aanvragers van de vergunning, want als provinciale overheid moeten we daar ook duidelijkheid in scheppen. Als de gemeenteraad van Oss nu zegt: 'wij gaan niét door met deze mestfabriek', en dit college zegt van: ja, 'wij zien wel wat er gaat gebeuren, we gaan er misschien toch mee door', wees dan ook gewoon duidelijk naar de aanvragers toe, of dit nu wel of niet doorgang gaat vinden, want anders kunnen zij misschien met andere plannen gaan komen, of dit plan misschien wel helemaal afblazen, zoals de motie er ook op insteekt.

Tot zover, voorzitter.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Van Hattem. De fractie van D66. De heer Meijer. Aan u het woord.

De heer **Meijer** (D66): Ja voorzitter, dank u wel. De fractie van D66 zal tegen deze motie stemmen, en wel om twee redenen. Enerzijds heeft ook het landelijk beleid nogmaals laten zien dat er een groot belang is om bij kringlooplandbouw ook daadwerkelijk de kringloop te kunnen sluiten, en daarbij is mestverwerking in ieder geval op dit moment noodzakelijk. Hoe dat er in de toekomst uitziet, dat zien we tegen die tijd wel, maar op dit moment weten we zeker dat het noodzakelijk is. Het tweede is meer principieel, en dat is ook wel een oproep richting de indieners. Een actuele motie richting een initiatiefnemer om op politiek niveau een individuele initiatiefnemer uit te sluiten vinden wij niet chic.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Meijer van D66. De fractie van de PvdA? Nee, geen behoefte. GroenLinks? Aan u het woord, mevrouw Van Diemen. Ook voor u één minuut.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Chic of niet chic, wij zijn mede-indieners van deze motie omdat wij vinden dat er draagvlak dient te zijn voor een belangrijk besluit als dit en het draagvlak binnen Oss ontbreekt aan alle kanten. Zowel gemeente als burgers geven geen draagvlak voor het neerzetten van een mestfabriek. Er zijn heel veel zorgen in Oss rondom de mestfabriek, en zeker rondom de mestfabriek op de gekozen plek. Die zorgen zijn er nog steeds en leveren onrust op. Wij vinden dat je met draagvlak kunt komen tot een mestfabriek, ergens, niét met nu verder doorgaan met een Provinciaal InpassingsPlan, dus vandaar van ons de opdracht om dat vooral niet te doen op dit moment.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel. De fractie van 50PLUS. De heer Van Overveld. Aan u het woord.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Dank je wel, voorzitter. Er zijn wat ons betreft twee belangrijke dingen aan de orde hier. Het eerste is het mestprobleem, dat wij in Nederland heel dringend en snel moeten aanpakken. Aan de andere kant, en dat geldt in ieder geval voor de 50PLUS-partij, hechten wij heel erg aan de lokale besluitvorming: besluiten niet te veel over de hoofden van de mensen heen, maar mét de mensen, en met draagvlak. Dat laatste mankeert in Oss, vandaar dat wij de motie zullen steunen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Van Overveld. De heer Vreugdenhil van de ChristenUnie is aan het woord.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel voorzitter. Voorzitter. Mest verwerken, mest bewerken, daar ontkomen we niet meer aan. Dat zal ook onderdeel zijn van de kringlooplandbouw, waar zelfs vanmorgen de PVV zich achter de landelijke visie schaarde. We zijn altijd als fractie wel heel kritisch geweest over de concentratie op bedrijventerreinen, wat ook heel veel weerstand bij de bevolking oproept. Het laat ook wel zien dat het provinciaal besluit in haar uitwerking op een gegeven moment conflicteert met lokaal draagvlak, en eigenlijk zien we dat ook hier in de Staten weer terug. Onder het mom van 'er moet een excellente aanvraag komen' probeert de SP-fractie zich vooral te scharen achter een besluit dat moet leiden tot minder dieren. Laten we dan ook eerlijk zijn naar de gemeente. We hebben besloten dat er mestverwerking/mestbewerking in Brabant moet komen. Dat het een stap zorgvuldiger moet worden - de CDA-fractie en andere hebben erover gesproken -, daar kan ik van harte mee instemmen. Echter, deze motie is wat ons betreft te kort door de bocht, maar ik ondersteun wel de oproep tot een zorgvuldige besluitvorming en roep tegelijkertijd ook de coalitiepartijen op om dan maar eerlijk aan de achterban uit te leggen hoe het provinciaal beleid eruitziet en wat de consequenties zijn voor de gemeente, want dan voer je volgens mij een eerlijke dialoog met de gemeente.
Dank u wel.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Vreugdenhil. Dan mevrouw Spierings.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter. Ik hoorde veel stellingnames en wat minder vragen. Ik had een vraag van de VVD over welke acties wij nog meer ondernemen om te komen tot grootschalige mestverwerking, iets wat ook in ons bestuursakkoord is opgeschreven. Wij hebben op dit moment een dialoog lopen met de regio's, om met elkaar eens goed in beeld te brengen: hoeveel mest hebben we, hoeveel mestoverschot hebben we, hoeveel zou u dus moeten bewerken, ook conform de beleidslijn zoals u die 7 juli heeft vastgesteld, en wat zijn daar de geschikte locaties voor? Om dus niet, zeg maar, per initiatief te kijken wat er aan de hand is, maar dat ook in het collectief, zodat we ook een beeld hebben van hoeveel ons te doen staat en wanneer we ongeveer klaar zijn. Specifiek voor de ophanden zijnde vergunningaanvraag van OOC/MACE in Oss is er een MER-aanmeldnotitie, die nog in de procedure

hangt, waarvan ik dus op dit moment ook nog niet kan aangeven of wij die inderdaad excellent vinden, want daarvoor moeten we eerst een definitief afgeronde aanvraag binnen hebben. Op basis van de MER-aanmeldnotitie kunnen wij besluiten of er een MER nodig is. We weten ook dat in een eerdere situatie, in Landhorst, de Raad van State heeft aangegeven dat daar geen grond was om een MER te eisen. Dat wil ik ook nog even bij u in herinnering brengen. Het heeft niet zo heel veel nut om hier aan gang naar de Raad van State met elkaar te gaan doen als we al weten wat de uitkomst is.

Een oordeel over de dialoog zullen wij pas vellen op het moment dat ook de aanvraag daar ligt en wij dat in onze beoordeling moeten beschouwen, dus daar kan ik op dit moment ook nog geen antwoord op geven.

Wij zijn duidelijk richting de aanvragers. Daar is ambtelijk voldoende contact mee om aan te geven wat wij van hen verwachten: een excellente aanvraag, en dat ook op basis van uw motie van vorig jaar, dat voor ons een keiharde randvoorwaarde is.

Verder zou ik misschien even willen opmerken dat wij als provincie ook provinciale belangen hebben, onder andere een goed functionerend mestbeleid, en dat je niet kunt zeggen dat gemeentelijke autonomie hetzelfde is, of dat alle situaties die werden aangehaald over gemeentelijke autonomie gaan. Volgens mij gaat het soms ook over de vraag of er draagvlak is. Het is wel helder dat er in Oss geen draagvlak is, maar in Landhorst was er ook geen draagvlak, en we zullen met elkaar toch naar mestbewerking moeten komen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Interruptie van mevrouw Van Brakel namens het CDA. Een korte interruptie alstublieft.

Mevrouw **Van Brakel** (CDA): Dank u wel, voorzitter. U zegt: er is niet overal een MER voor nodig – dat zal – en we gaan later even kijken of de dialoog wel of niet nodig is, maar kunt u dan niet toezeggen dat u die wel gewoon gaat doen, ter geruststelling van de omgeving, zodat we op die manier wellicht het draagvlak verkrijgen? Is dat dan geen optie?

De **plaatsvervangend voorzitter**: Mevrouw Spierings.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter. De verantwoordelijkheid voor het voeren van de dialoog ligt bij de initiatiefnemer. Ik heb niet gezegd dat die dialoog wel of niet gevoerd moet worden, maar de beoordeling of die dialoog in voldoende mate is gevoerd, doen wij op het moment dat die aanvraag bij ons op het bureau is gelegd.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Mevrouw Van Brakel in tweede termijn.

Mevrouw **Van Brakel** (CDA): Dank u wel, voorzitter. Maar u zit net te verkondigen dat het belang van de provincie wel heel erg groot is bij het initiatief. Ik kan me toch voorstellen dat u dan daarin helpt.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Mevrouw Spierings.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Ik heb uitgelegd dat het belang van mestbewerking groot is, maar ik vind ook dat wij rolzuiverheid moeten betrachten. Op het moment dat wij een aanvraag moeten beoordelen, moeten wij dat doen vanuit de zuiverheid dat die aanvraag door de initiatiefnemer is opgesteld, zodat wij daar met voldoende frisse blik naar kunnen kijken. Dus ik wil niet op de stoel van de initiatiefnemer gaan zitten.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Interruptie Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u, voorzitter. Om toch nog even terug te komen op het punt van zojuist: u had het erover dat er in Oss geen draagvlak is, dat er in Landhorst geen draagvlak is onder de bevolking, maar de vraag is: is er wel, in de provincie, bij de Brabanders, draagvlak, of bestaat dat draagvlak alleen binnen de coalitie in deze Staten?

De **plaatsvervangend voorzitter**: Mevrouw Spierings.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter. Wij zien dat wij een mestoverschot hebben in Brabant, een mestoverschot dat groot is, wat ertoe leidt dat die mest wegen vindt die niet legaal zijn, wegen die slecht zijn voor bodem- en waterkwaliteit, wat ook weer risico's met zich meebrengt. Die mest zal bewerkt moeten worden, dat is een keus die landelijk is gemaakt. Wij staan er vooral voor om die mestbewerking in goede banen te leiden, omdat wij ons realiseren dat, gegeven de hoeveelheid vee die we in Brabant hebben en de afspraken die wij daar ook op 7 juli met elkaar over hebben gemaakt, we beter die mest zorgvuldig kunnen bewerken dan in het illegale circuit terecht te laten komen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Een tweede interruptie Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Ja, u zegt van: wij moeten deze mest bewerken, en u beroept zich weer op de beruchte afspraken van 7 juli vorig jaar, maar nogmaals de vraag: is er voor die afspraken draagvlak in de hele Brabantse samenleving?

De **plaatsvervangend voorzitter**: Mevrouw Spierings.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter. Nu wordt het heel breed getrokken: de afspraken van 7 juli en of daar draagvlak voor is. U heeft als volksvertegenwoordiging voor die afspraken gestemd.

De **plaatsvervangend voorzitter**: De heer Van der Wel, korte interruptie.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Dank u wel, voorzitter. Ik had een vraag aan u, procedureel. Er was een vraag aan mij gesteld, mag ik die dadelijk beantwoorden?

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dat kan nu.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Dat kan nu. Richting het CDA. Ik denk, zeg maar, de initiatiefnemers zijn verder weg van hun doel dan ooit. Ik denk dat ze nu eerst als taak hebben, als zorgvuldigheid, om de gemeenteraad van Oss te overtuigen en niet ons. Wij kijken toe op het democratisch proces. Dat is dat. Richting de VVD wil ik zeggen, en ook de gedeputeerde: hoe denkt u dat u de procedure gaat voortzetten als wij nu verder gaan met het beleid waarvan wordt gezegd: we gaan een PIP opstellen, of die kans ligt er? Denkt u dat de gemeente zich meer of minder gaat verzetten in de toekomst? Hoe denkt u verder te komen?

De **plaatsvervangend voorzitter**: Ja, de vraag is duidelijk. De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter. Ik vermoed dat meer verzetten niet mogelijk is, dus ...

De **plaatsvervangend voorzitter**: Tweede interruptie Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Nou, voorzitter, dat ben ik niet helemaal met u eens. Als we de boel ontspannen door de motie aan te nemen, bieden we de keus aan de gemeente Oss om tot haar zinnen te komen, of op een andere manier democratisch aan de gang te gaan, met wie dan ook. Maar als wij de motie niet aannemen, dan ligt er een soort Zwaard van Damocles ...

De **plaatsvervangend voorzitter**: En uw vraag is?

De heer **Van der Wel** (PvdD): Waarbij de gemeente kan worden gedwongen en als u dat in gang zet, dan denk ik dat de omwonenden, plus de gemeente, harder in verzet gaan komen tegen uw proces en met rechtszaken gaan komen, waardoor we uiteindelijk ..., dat er helemaal nooit een mestfabriek gaat komen op die manier.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel. De gedeputeerde nog als laatste.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Ja voorzitter, ik houd van duidelijkheid. Ik heb met de gemeente Oss gesproken, ik weet hoe ze erin zitten, ik heb begrip voor de dilemma's die aan hun kant leven, wij hebben de verantwoordelijkheid om de mestbewerking in Brabant in goede banen te leiden, en dat is niet altijd makkelijk en niet altijd leuk.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Ja, dank u wel. Dan sluit ik nu de beraadslagingen en kunnen we nu overgaan tot stemming over deze actuele motie. De fractie van de VVD.

De heer **Manders** (VVD): Tegen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: CDA.

Mevrouw **Van Brakel** (CDA): Tegen met stemverklaring. Wij zijn vóór mestverwerking, liefst kleinschalig. Jammer dat GS hier niet hun rol pakken om het proces zorgvuldiger te laten lopen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: De SP.

De heer **Everling** (SP): Tegen met stemverklaring. Wij willen een echte aanpak van de mestproblematiek en het aantal dieren, en daar helpt deze motie op dit moment niet bij.

De **plaatsvervangend voorzitter**: De PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Tegen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: PvdA.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: De motie is verworpen.

Bespreekstukken

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dan gaan wij over naar de bespreekstukken van deze vergadering, en dat doen we door het Statenvoorstel 56/18 betreffende het onderzoek Zuidelijke Rekenkamer Informatieveiligheid te bespreken.

56/18 Statenvoorstel Onderzoek Zuidelijke Rekenkamer Informatieveiligheid

De **plaatsvervangend voorzitter**: Ik verzoek mevrouw Van der Sloot namens het presidium achter deze tafel te komen zitten. Dan starten wij met de inbreng van de fractie van de VVD. De heer Koevoets. U heeft vijf minuten.

De heer **Koevoets** (VVD): Dank u, voorzitter, en ik wil ook dankzeggen aan de Rekenkamer voor het uitgevoerde onderzoek en het opgeleverde rapport, waardoor wij een helder inzicht hebben gekregen in de stand van zaken met betrekking tot de veiligheid van de ICT-systemen van de provincie, en eigenlijk de algemene gegevensveiligheid.

Het valt op dat er een aantal goede zaken zijn, als we naar het rapport kijken dat uit het onderzoek is gekomen. De provincie Brabant doet het – aanmerkelijk, zou ik bijna willen zeggen – beter dan andere provincies. Tegelijkertijd is ook Limburg onderzocht en ook daar doen wij het beter dan Limburg. In de basis zijn de zaken op orde. Van buiten – als je van buiten werkt, met internet bij wijze van spreken – is het niet eenvoudig ver door te dringen in onze systemen. En wat ook goed is, is waar te nemen dat er een snelle reactie is geweest op de incidenten die gemeld zijn en op de waarnemingen die ontdekt zijn. Wat wellicht minder goed is, is dat de provincie bijna een geld scheppende instelling is geworden. Er was namelijk op een gegeven moment een webshell, zoals dat heet – ik heb de technologie ook niet allemaal actief –, waar zelfs bitcoins mee gemined konden worden. Interessant. Maar eenmaal binnen in het provinciehuis kon je als gebruiker, zo is gebleken in het onderzoek, redelijk makkelijk toegang krijgen tot de systemen en was het zelfs mogelijk om beheerderstoegang te verkrijgen in onze systemen. De webshell waar ik eerder al over sprak was bij een eerder onderzoek, door de provincie zelf uitgevoerd in 2017,

niet gevonden. Ook dat is, denk ik, opmerkelijk. Redelijk eenvoudig is het kennelijk ook voor iemand geweest om fysiek toegang te krijgen tot het beveiligde deel van het provinciehuis, en eenmaal binnen bleek een aantal vertrouwelijke documenten niet goed afgeschermd, wat erop duidt dat het bewustzijn voor veiligheid niet bij iedereen voldoende op het netvlies stond. Dat blijkt ook uit de phishing mail die gestuurd is aan alle brabant.nl-accounts, en daar zijn wij als Staten ook gebruiker van. 36 mensen hebben gereageerd op die phishing mail door gegevens te verstrekken uiteindelijk. Nogmaals: het bewustzijn moet bij iedereen – dat geldt ook voor de Statenleden, denk ik – verhoogd worden.

Nu is in het onderzoek niet meegenomen, zo hebben we begrepen uit de dialoog met de Rekenkamer, de recente initiatieven van GS met betrekking tot digitalisering en het Fit for future-initiatief dat daarin verwoord is. We hebben dat op 29 juni, als ik me niet vergis, aangenomen, waarbij we een CEO, maar ook een functionaris voor gegevensbescherming opvoeren. Ik denk dat daar een goede stap voor is, en de Rekenkamer vraagt ook om initiatieven in die richting; dat betekent dat het goed is.

We hebben wel een vraag met betrekking tot hoe verder te gaan als provincie en als Provinciale Staten. Er wordt in dit voorstel ook ..., als je het goed leest, vragen we onszelf alerter te zijn op een aantal zaken. Ik denk dat het goed is om dat te bekijken en ik zou bijna het presidium willen vragen – en mevrouw Van der Sloot zit hier namens het presidium –: kunt u daar, wellicht samen met andere leden van Provinciale Staten, nog eens verder in kijken hoe we die zaken kunnen aanscherpen naar de toekomst toe? We weten bijvoorbeeld dat er verschillende maten zijn op dit moment met betrekking tot hoe om te gaan met wachtwoorden enzovoort.

Wat ons betreft bestaat 100% veiligheid niet, maar nogmaals: ten opzichte van andere provincies hebben we de zaken redelijk op orde. Het kan beter en de VVD is ervan overtuigd dat GS dit ook zo zien en daarom al maatregelen nemen om een en ander verder te verbeteren.

Mijnheer de voorzitter. Ik dank u.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Koevoets. Dan is vervolgens het woord aan de heer Bahar van de fractie van het CDA.

De heer **Bahar** (CDA): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Digitalisering biedt zowel kansen als bedreigingen. Vandaag hebben we het specifiek over informatieveiligheid, als een belangrijke bedreiging voor deze ontwikkeling. Als we namelijk veel meer digitaal willen doen, en meer data willen hebben, of delen met andere partijen, dan zullen we ook de beveiliging hiervan op orde moeten hebben. Wij danken dan ook de Zuidelijke Rekenkamer voor het uitgevoerde onderzoek op het gebied van informatieveiligheid. Het onderzoek heeft namelijk niet alleen geleid tot een rapport, maar ook geresulteerd in een proces waarbij continu met korte lijnen geconstateerde veiligheidsrisico's direct zijn gedeeld en opgepakt binnen dit huis.

Voorzitter. Voordat ik mijn inbreng voortzet, wil ik ons dubbelgevoel toch ook aankaarten. Het is namelijk enerzijds van belang dat informatieveiligheid onderzocht en besproken wordt, maar anderzijds voelt het ook niet helemaal senang om de tekortkomingen op dit gebied volledig open en bloot te bespreken. Het voelt als, ja, je vakantieplanning voor het hele jaar op Facebook posten, zodat je zeker weet dat het huis leeg is bij terugkomst. Mijn concrete vraag is dan ook aan GS, en wellicht ook aan het presidium: hoe kijken GS aan tegen de behandeling van dit onderwerp en de resultaten in de toekomst? Welke mate van vertrouwelijkheid zou hierbij gepast zijn? En misschien moet ik daarbij ook mijn collega-Statenleden aankijken, hoe we daarin staan.

Voorzitter. Wij zijn samen met u trots op het feit dat we tot de kopgroep behoren op het gebied van informatieveiligheid, interprovinciaal gezien. Aan de andere kant is het ook merkwaardig om vast te stellen dat het onderzoek wederom zaken blootlegt die eerder ook al zijn geconstateerd. Deze bevindingen vallen wat ons betreft in tweeën uiteen: enerzijds de zogenaamde technische aspecten, anderzijds de mens

als zwakste schakel. Voorzitter. Wat wij niet kunnen begrijpen, is dat technische tekortkomingen nog steeds kunnen voorkomen. Ik noem hierbij de aanwezigheid inderdaad van een webshell, zoals de VVD-fractie ook al aangaf, gemined naar bitcoins – wij hebben de opbrengsten daarvan niet gezien –, maar de mogelijkheid voor standaard- en zwakke wachtwoorden, beveiligingsupdates die niet of niet tijdig zijn uitgevoerd, of de mogelijkheid om een e-mail standaard door te sturen naar GMail. Allemaal zaken die door gebruik van techniek geconstateerd of voorkomen hadden kunnen worden. Vraag aan GS is dan ook of onze IT-inrichting alle technische mogelijkheden heeft, dan wel benut, om dit soort zaken in de toekomst te voorkomen. Hebben we hier namelijk alleen te maken met een eventueel capaciteitstekort, of zouden we ook daadwerkelijk verder moeten investeren op IT-vlak? Ik zie in het voorstel verder ook geen financiële voorstellen of middelen die nodig zouden zijn om te investeren hierin.

Voorzitter. Dan het menselijke aspect. Uiteraard moeten we met elkaar continu in gesprek zijn, en bewust zijn, over informatieveiligheid, en moet dit allemaal eenduidig weggeschreven en gedocumenteerd zijn. Immers, een zwak of onachtzaam moment kan weer een poort openmaken, virtueel of fysiek. Tegelijkertijd is menselijk gedrag het moeilijkst te beïnvloeden of te veranderen. Vraag aan GS is dan ook of u van mening bent dat beter informeren en meer sessies daadwerkelijk zouden leiden tot een betere informatieveiligheid. Ervaringen uit het verleden leren ons immers ook dat we de doorvertaling naar de praktijk lijken te missen.

Voorzitter. Dan kom ik tot mijn afrondende punt. Wetende dat degenen die kwaad willen volop in technisch opzicht continu innoveren en wetende dat de mens altijd de zwakste schakel is, zouden wij graag zien dat er volop geïnvesteerd wordt in innovatie en kennisdeling op dit vlak. Concreet missen wij ambitie en inzet op innovatie, die wij op andere programma's wel zien, en hoe we omgaan met informatieveiligheid. Het lijkt hier, ook vanuit het voorstel bezien, meer een poging om in control te zijn dan dat we de ambitie hebben om hierin voorop te lopen. Wij hadden dan ook graag gezien dat bijvoorbeeld beheerdersrechten met een irisscan beveiligd kunnen worden, of dat werkplekken met een gebruiksvriendelijke multifactor-login zouden kunnen werken. Kortom, de techniek die de mens dient en niet andersom. Ervaringen die we vervolgens met gemeenten, instellingen en bedrijven in Brabant zouden kunnen delen. Win-win, multiplier, bekende termen lijkt mij. Wij horen graag hoe GS hiertegen aankijken. Tot zover mijn eerste termijn, voorzitter.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Bahar. De volgende is de heer Van Meel van de fractie van de SP. U heeft twee minuten.

De heer **Van Meel** (SP): Ja, dank u wel, voorzitter. 100% IT-veiligheid blijft een illusie. Menselijk falen is immers het grootste risico dat we lopen. Krap een jaar geleden heeft de SP-fractie vragen gesteld over de veiligheid van de IT-systemen van de provincie en de betrouwbaarheid van de mailboxen van onze volksvertegenwoordigers, dit naar aanleiding van een phishing mail die alle medewerkers van de provincie ontvingen. De beantwoording was destijds geruststellend en gelukkig bleek recent dat de fakepoorten die wij destijds hebben opgemerkt onderdeel was van een stresstest van de Zuidelijke Rekenkamer. Het rapport van de Rekenkamer geeft weliswaar aan dat de provincie op de goede weg is, maar dat er toch nog wel een aantal kritische punten zijn. Zo hebben 36 medewerkers van de provincie hun wachtwoord afgegeven via de betreffende phishing mail en is op deze wijze toegang verkregen tot kritische systemen. Dit was makkelijk te voorkomen geweest als de provinciale organisatie reeds tweestapsverificatie had ingevoerd. Waarom is dit nog steeds niet gebeurd? Daarnaast heeft de Zuidelijke Rekenkamer aangegeven dat een aantal aanbevelingen uit de vorige stresstest niet goed zijn opgevolgd. Waarom zouden wij erop vertrouwen dat dit nu wel gebeurt?

Tot zover.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Van Meel. De volgende aan het woord is mevrouw Van der Kammen namens de fractie van de PVV. Aan u het woord.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter. Ik begin mijn betoog met een groot 'bedankt' aan de Zuidelijke Rekenkamer voor dit rapport over de informatieveiligheid van de provincie Noord-Brabant. De ZRK heeft zoals gebruikelijk zeer degelijk onderzoekswerk verricht, waar wij als PS ons voordeel mee kunnen doen. De Rekenkamer deed uitgebreid onderzoek naar de informatieveiligheid, en dus ook de informatiebeveiliging, en de kwetsbaarheden van de provincie Noord-Brabant op dat gebied. Hoofdconclusie volgens de ZRK is dat in opzet de informatiebeveiliging voldoende is ingericht, maar in de uitvoering de provincie de afgelopen jaren op enkele punten nog kwetsbaar is gebleken in de beheersing van de informatieveiligheidsrisico's. Voorzitter, voldoende is niet goed, en de 'maar' zegt genoeg. In normaal, begrijpelijk Nederlands vertaald, is er voor een zesje nagedacht en voor een vier uitgevoerd.

In het vervolg van het betoog zullen wij op een aantal onderwerpen uit het rapport dieper ingaan. Doel is daarbij enerzijds om te onderbouwen dat de reactie van GS op het rapport onvoldoende zelfkritisch is. De reactie van GS biedt daarom wat de PVV betreft dan ook nu nog onvoldoende vertrouwen dat er ook echt verbeterlagen komen. Daarnaast wil de PVV dus tegelijkertijd beargumenteren dat de aan PS gevraagde besluitvorming van het doorgaan op de ingeslagen weg, zoals vandaag voorligt, volstrekt ontoereikend is. Het ontwerpbesluit zullen wij dan ook amenderen.

Voorzitter. De ZRK heeft documentenonderzoek en praktijkonderzoek gedaan. Een van de bevindingen bij het documentenonderzoek is dat de samenhang der dingen onvoldoende helder is. Uit beleidsdocumenten blijkt onvoldoende welk beleid nu actueel is en welke zaken niet meer geldig zijn. Ook is de samenhang en de relatie van de verschillende documenten tot elkaar onvoldoende helder. Daarbij wordt onder meer ook gezinspeeld op de zogeheten I-visie, Informatievisie.

Voorzitter, op dat punt wil ik wat dieper ingaan. Het vaststellen van een I-visie door PS was een van de aanbevelingen van het ZRK-rapport 'Digitalisering en duurzame toegankelijkheid van informatie provincie Noord-Brabant', dat Provinciale Staten in maart 2015 bespraken. En de betreffende conclusies en aanbevelingen zijn daarbij door GS overgenomen. Begin 2016 heb ik bij de provinciale organisatie geïnformeerd naar de stand van zaken van de ontwikkeling door GS van een door PS vast te stellen I-visie. Ik kreeg te horen dat een en ander zou gaan resulteren in een Statenmededeling, want er was geen sprake van beleidswijziging en geen financiële consequentie. Ik heb meermalen scherp beargumenteerd dat een dergelijk kaderstellend document vanuit een door GS gedragen aanbeveling van de ZRK niet met een mededeling zou moeten worden afgedaan. Het college van GS, bij monde van gedeputeerde Van der Maat, was echter niet bereid om een I-visie als voorstel aan PS voor te leggen. Er volgde een weinigzeggende Statenmededeling in juni 2016, getiteld: 'Visie en hoofdlijnen informatiebeleid', echter zonder heldere visie. De ZRK concludeert nu dan ook dat uit de documenten niet duidelijk wordt wat de status is van de door de directie vastgestelde informatievisie uit 2015 en hoe die visie zich verhoudt tot de 'Visie en hoofdlijnen informatiebeleid', het sneue documentje uit juni 2016 dus. Voorzitter, ik wil graag van het college weten waarom zij destijds mijn vragen en argumenten niet serieus genomen hebben.

Bij hetzelfde punt heb ik nog een andere vraag aan het college. Ik heb bij de ZRK geïnformeerd of de mailcorrespondentie die ik hierover namens mijn fractie met de ambtelijke organisatie en de gedeputeerde heb gevoerd, ook ten behoeve van dit onderzoek aan de ZRK is verstrekt. Het gaat immers om uitermate relevante stukken bij deze bevindingen en bij de gang van zaken. Kan het college concreet uitleggen waarom de mailcorrespondentie met ambtenaren en gedeputeerde betreffende de navraag over de stand van zaken én mijn verzoek om de resulterende visie als Statenvoorstel aan PS voor te leggen, niet aan de ZRK zijn verstrekt?

Voorzitter, uit het praktijkonderzoek van de ZRK zijn vele ernstige bevindingen gebleken: van het kunnen bemachtigen van beheerdersrechten op de ICT-systemen tot het doordringen in de burgemeesters-

zakenkamer van het provinciehuis en van het kunnen lezen tot alle documenten van de provincie tot het niet uitvoeren van patches en updates – bevindingen die gewoon niet mogen voorkomen. En wat die webshell betreft: volgens mij was die in 2014 al aanwezig, en de schokkende conclusie was gewoon dat die nog steeds aanwezig was. Volgens mij was dat het verhaal van de ZRK. Het meest zorgwekkend bij die bevindingen is dat het in een aantal gevallen dus gaat om een herhaling van dezelfde kwesties als die bij eerdere onderzoeken ook naar boven zijn gekomen. De PVV vindt de reactie van GS op het rapport in dat licht bezien dan ook uitermate laconiek. GS grijpt de reactiemogelijkheid in het ZRK-rapport vooral aan om de positieve punten zeer zwaar aan te zetten en de zorgwekkende bevindingen nonchalant weg te kletsen. Aan zelfkritiek en daadkracht ontbreekt het. Het college doet wel alsof zij heel daadkrachtig is, maar het is maar de vraag of die daadkracht wel op de juiste zaken betrekking heeft. Zo is een e-learningtraject voor medewerkers best belangrijk, maar, voorzitter, dat is niet de kern van een goede beveiliging. Beveiliging moet je zoveel als mogelijk borgen via goede systeembeveiliging en een ICT-organisatie die volgens goede procedures, protocollen en standaarden werkt, waarbij tijdig en consequent updates en patches uitvoeren de normaalste zaak van de wereld is. De mens is de kwetsbare schakel als het om beveiliging gaat. Heb dus in elk geval de systemen volledig op orde. Dát zit in je invloedssfeer.

En wat die kritische blik betreft: neem nou de constatering van de ZRK dat de provincie Noord-Brabant landelijk gezien goed presteert op de interprovinciale baseline-informatiebeveiliging, een gezamenlijk basisambitieniveau dat de provincies hebben geformuleerd voor informatiebeveiliging. Het lijkt erop of van het hele rapport van de ZRK bij het college eigenlijk alleen maar dié constatering is blijven hangen. De vraag is ook hoe relevant die constatering is. Informatiebeveiliging vraagt namelijk goede ICT-beveiliging, en de basis om die te bereiken leg je door moderne, betrouwbare standaarden te gebruiken, bijvoorbeeld voor internet en e-mail. De website www.internet.nl is een initiatief van het Platform Internetstandaarden, waarin partners uit de internetgemeenschap en de Nederlandse overheid participeren. Op die website kun je testen of en in hoeverre jouw e-mail, website en internetverbinding moderne, betrouwbare standaarden gebruiken. Brabant.nl scoort op het voldoen aan die standaarden – de website dus – een schamele 61%. Dat staat in schril contrast tot bijvoorbeeld Limburg, die 84% scoort, en Groningen zelfs 100%. Ook veel Brabantse gemeentes doen het een stuk beter dan de provincie, waaronder zelfs het door het college zo gehate Nuenen. Met de e-mail is het nog droeviger gesteld. De score van de Brabantmail is 45%. Ter vergelijking: Gmail scoort aanzienlijk beter met slechts 73% en de mail van mijn werk scoort 92%. Ik wil GS dan ook vragen waarom de provincie niet aan de standaarden voldoet, die immers de basis vormen voor een goede beveiliging van systemen. Kan het college aangeven of zij voornemens is dit wel te realiseren en, zo ja, wat gaat het college dan wel doen en op welke termijn?

Voorzitter, in het ZRK-rapport worden enkele malen opgemerkt dat de ZRK in haar onderzoek over zaken níét heeft kunnen oordelen omdat men níét heeft kunnen vaststellen wat er is besproken in informatiebijeenkomsten en platformbijeenkomsten met PS. Van deze bijeenkomsten worden geen audioverslagen gemaakt. De PVV heeft hier talloze malen aandacht voor gevraagd, laat ik zeggen gemiddeld éénmaal per PS-vergadering als gedeputeerde Van Merrienboer zijn riedeltje weer doet over het niet deelnemen van de PVV aan het Platform Planning & Control. Voorzitter. De PVV dient wederom een motie in om voortaan van alle bijeenkomsten van PS, dus ook informatiebijeenkomsten en platformbijeenkomsten, audio-opnames te maken en die op de website te plaatsen. Uiteraard dienen de gebruikelijke spelregels rondom geheimhouding en vertrouwelijkheid daarbij in acht te worden genomen.

Over geheimhouding en vertrouwelijkheid gesproken, voorzitter: ook daar wil de PVV nog een soort opheldering over, meer specifiek over de wijze waarop men met informatie omgaat en deze labelt, opslaat en deelt. Volgens het rapport van de ZRK staan op de intranetpagina van de provincie een aantal principes ten aanzien van informatie, waaronder dat documenten van de provincie nooit automatisch openbaar zijn en in Corsa alle documenten zijn in te zien, tenzij sprake is van vertrouwelijkheid of geheimhouding. Dat roept vragen op, voorzitter. Welke visie of beleid is er bijvoorbeeld ten aanzien van

het labelen van documenten als vertrouwelijk of geheim? Welke status heeft een vertrouwelijk document juridisch gezien? Heeft het college de autorisatie en beveiliging wel goed geregeld als iedereen alle documenten kan zien?

De **plaatsvervangend voorzitter**: Komt u tot een afronding, mevrouw Van der Kammen?

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ik had twaalf minuten, voorzitter.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dat klopt, en die zijn voorbij.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Als in Corsa nagenoeg alle documenten in te zien zijn, hoe borgt de provincie dan geheimhouding van documenten die pas op een later moment die status krijgen? Hoe verhoudt zich dat tot het gebruik van Dropbox? Eind 2016 waarschuwde de ICT-afdeling nog voor hacks en publicatie van een groot aantal accountwachtwoorden, waaronder die van de provinciale Dropboxgebruikers. Navraag leerde toen dat onbekend is wat er in de accounts stond en dat de Dropbox alleen gebruikt mag worden voor intern openbare informatie. Voorzitter. Volgens de intranetrichtlijnen zijn documenten dus nooit automatisch openbaar, maar de ICT-afdeling spreekt wel van intern openbare informatie...

De **plaatsvervangend voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen, uw twaalf minuten zitten er nu ruim op. Komt u zo tot een afronding.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ja, voorzitter, ik heb toch echt het idee dat ik nog ruim binnen mijn spreektijd zit.

De **plaatsvervangend voorzitter**: De stopwatch van de griffier, zonder interrupties, geeft aan dat er twaalf minuten voorbij zijn, dus als u tot een afronding wilt komen, graag.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Dan ga ik dadelijk in de tweede termijn verder. Kan het college een definitie geven van 'intern openbare informatie'? Want nu begin ik het spoor echt bijster te raken. Voorzitter. Vooralsnog stof genoeg tot nadenken en in de tweede termijn maak ik het verhaal af.

Amendement A1 - 'Visie en daadkracht n.a.v. ZRK-rapport informatieveiligheid'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 14 september 2018, ter bespreking van Statenvoorstel 56/18 Rapport Zuidelijke Rekenkamer Informatieveiligheid;
constaterende dat:

- de ZRK een gebrek aan samenhang in documenten, een gebrek aan inzicht in actualiteit en geldigheid van documenten, een kwetsbaarheid in de beheersing van de informatieveiligheidsrisico's en een ten opzichte van eerdere rapportages niet verbeterde situatie ten aanzien van beveiligingskwesaties van ICT-systemen en gedrag rapporteert in het onderzoeksrapport Informatieveiligheid Provincie Noord-Brabant;

overwegende dat:

- gezien de conclusies van de ZRK het huidige informatiebeveiligingsbeleid niet meer volstaat en aan vervanging toe is;

besluiten:

ontwerpbesluit 56/18 B als volgt te wijzigen:

'besluiten:

- 1) in te stemmen met de conclusies uit het onderzoeksrapport van de Zuidelijke Rekenkamer;
- 2) het college van Gedeputeerde Staten op te dragen om:
 - a. op de kortst mogelijke termijn een samenhangende informatie(beveiligings) visie en bijbehorend beleidsplan ter vaststelling aan Provinciale Staten aan te bieden, waarbij de insteek is de informatieveiligheid daadwerkelijk naar een hoger niveau te tillen;
 - b. daarbij versplintering over meerdere documenten te voorkomen en in de documenten duidelijkheid te geven over de status ervan en de samenhang met andere relevante documenten;
 - c. in de uitvoering voor voldoende continuïteit in de ingevulde verruimde capaciteit te zorgen, daadwerkelijk en voortvarend de voorgenomen (verbeter)acties door te zetten en strakker te sturen op naleving van kaders, richtlijnen, procedures en werkafspraken;
3. Provinciale Staten op te roepen om, met het oog op hun controlerende rol, alert te blijven op de informatieverstrekking door Gedeputeerde Staten over informatieveiligheid en zelf meer structureel aandacht te vragen voor het onderwerp.'

En gaan over tot de orde van de dag.

Patricia van der Kammen, PVV Noord-Brabant''

Motie M2 - 'Audio-opnames van informatie- en platformbijeenkomsten'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 14 september 2018, ter bespreking van Statenvoorstel 56/18 Rapport Zuidelijke Rekenkamer Informatieveiligheid; constaterende dat:

- in het ZRK-rapport over informatieveiligheid enkele malen wordt geconstateerd dat er geen audio-opnames worden gemaakt van informatiebijeenkomsten en platformbijeenkomsten van PS;
- de ZRK dus over relevante aangelegenheden niet heeft kunnen oordelen omdat men niet heeft kunnen vaststellen wat er is besproken in informatiebijeenkomsten en platformbijeenkomsten met PS;
- de ZRK constateert dat bij deze werkwijze 'het onduidelijk blijft wat besproken is en het proces niet geheel herleidbaar is';

overwegende dat:

- audio-opnames van informatie- en platformbijeenkomsten bijdragen aan transparantie richting de burger;
- audio-opnames van informatie- en platformbijeenkomsten waarborgen dat toezeggingen en beweringen gedocumenteerd worden en daardoor controleerbaar en herleidbaar zijn;

besluiten:

gehoor te geven aan het impliciete advies van de ZRK door audioverslaglegging van informatie- en platformbijeenkomsten van Provinciale Staten voortaan te realiseren en daartoe tevens het Reglement van orde van Provinciale Staten aan te passen.

Patricia van der Kammen, PVV Noord-Brabant''

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mevrouw Van der Kammen. Dan is de volgende aan het woord, de heer Hageman namens de fractie van D66. U heeft drie minuten.

De heer **Hageman** (D66): Dank voor de waarschuwing. Voorzitter. Een rapport van de Zuidelijke Rekenkamer is voor D66 altijd weer een aangename confrontatie tussen het beleid en de uitvoering, zeg maar: tussen papier en de dagelijkse werkelijkheid. Zo ook weer het rapport over de informatieveiligheid van de provincie. Hoewel wij dit stuk vooral een handreiking voor de interne organisatie vinden, wil D66 toch enkele aandachtspunten meegeven.

Als eerste het lerend vermogen, ook al aangestipt door de PVV. Met enige regelmaat ziet D66 dat naar aanleiding van bevindingen van de Zuidelijke Rekenkamer verbetervoorstellen worden geformuleerd. Dat is altijd goed verzorgd, maar de uitrol van die verbeteringen in de organisatie kent meer gebreken. Vertalingen naar de gehele organisatie, dus buiten de afdelingen die een rekenkameronderzoek besloeg, zijn ons ook niet altijd duidelijk. Wij breken graag een lans voor die doorvertalingen naar de gehele organisatie en een actieve bewaking van de uitvoering van de verbeteringen.

Als tweede aandachtspunt het gevoel van urgentie. Hoewel Brabant dus blijkbaar tot de beter presterende provincies behoort, lijkt het erop dat meerdere mensen onvoldoende benul van de urgentie hebben. Beheerderswachtwoorden moeten natuurlijk sterk beveiligd zijn. Immers, wie deze wachtwoorden heeft, heeft in principe vrij baan in het systeem. Urgentie zit echter ook in het besef dat ook een provinciale overheid interessant is voor buitenstaanders, om via het digitale platform gegevens aan te passen, of vroegtijdig inzage te krijgen in op rol staande verordeningen. En natuurlijk weten we dat het lastig is om mensen van phishinggevaaren bewust te maken als die privé, bij wijze van spreken, voor een kleine kans op een gratis koekje bij de koffie hun hele privéhandelen vrijwillig weggeven. Maar een provinciale overheid heeft hier ook verantwoordelijkheid, want informatie is het belangrijkste werkkapitaal van een overheid.

Dat leidt tot ons laatste aandachtspunt, want het onderzoek strekte zich uit tot de veiligheid van de informatie die in huis is, maar had geen aandacht voor de veiligheid bij het verkrijgen van de informatie. Het is bekend dat er groepen zijn die met informatiemanipulatie besluitvorming hebben beïnvloed, en ook nog zullen beïnvloeden. En het is bekend dat zoekmachines met ons onbekende algoritmes geen willekeurige volgordes van informatie tonen en daarmee de informatieverzameling kunnen beïnvloeden. D66 wil landelijk gaan pleiten voor het instellen van het algoritme 'waakhonden': functionarissen die bijvoorbeeld moeten bewaken dat beleid niet op eenzijdige informatie is gebaseerd. Is het presidium, of de gedeputeerde, het met D66 eens dat informatievergaring een belangrijk, maar mogelijk kwetsbaar punt is en ziet hij, of het collectief, mogelijkheden om zo'n functie ook binnen het provinciehuis te beleggen?

Tot zover, voorzitter.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Hageman. De volgende in de rij is de heer Maas namens de fractie van de PvdA. Aan u het woord.

De heer **Maas** (PvdA): Ja, met mijn cateringpasje spreken gaat moeilijk hè? Toen we het de laatste keer in de fractiekamer over dit onderwerp hadden, zeiden ze: en heeft u spreektijd nodig, mijnheer Maas? 'Ben', zeggen ze dan. En dan zeg ik: ja, want uiteindelijk is het wel een heel belangrijk thema, de informatieveiligheid. Maar nee, want uiteindelijk staat in het voorstel: wij nemen alle aanbevelingen over. Dus dat is mooi. Maar toch vraag ik heel even uw aandacht, want wat mij vooral opviel was dat er stond: 'bewust bekwaam'. Dus ik dacht, als docent: we krijgen een 10. Bewust bekwaam. Nee, we kregen geen zesje, mevrouw Van der Kammen, nee, we kregen ook geen 4 voor de uitvoering, we kregen voor 3 van de vier punten een plus, dus dat is voor ons, als docenten, een 7,5. Daar ben ik blij mee. Maar uiteindelijk, toen ik verder las, moeten we niet bewust bekwaam zijn, nee: we moeten ónbewust bekwaam zijn. Onbewust. Hè, onbewust? En nou snap ik het. Het moet tussen onze oren komen ...

De **plaatsvervangend voorzitter**: Uw spreekbudget is op. Rondt u af.

De heer **Maas** (PvdA): Nou, ik hoop dat het tussen uw oren blijft zitten.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Maas. De volgende in rij is mevrouw Brunklus namens de fractie van GroenLinks.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Voorzitter. Goed dat we een stevige Rekenkamer hebben. Hartelijk dank, Rekenkamer, voor dit goede rapport. Een rapport dat er niet om liegt. Er is op een aantal fronten gefaald bij de beveiliging van de provinciale informatie en gegevens. Gelukkig zijn er geen grote rampen gebeurd, maar dat had gekund. Wat als alle gegevens op straat hadden gelegen? De Rekenkamer schrijft het netjes en keurig op, maar als je een aantal passages uit het onderzoek leest, dan schrik je. Er is gehackt, rapportages werden niet gemaakt en er was onvoldoende personeel om het goed te doen. Door de krimpopdracht moest er naar externen gezocht worden. Zo zie je waar overhaaste en wellicht ondoordachte krimp toe kan leiden. GroenLinks heeft hier al eerder de vinger op gelegd. En over de risico's die de provincie liep is PS niet geïnformeerd. De vraag van onze fractie is dan ook of GS zélf doorhadden hoe het ervoor stond. En wat vinden GS er eigenlijk van? Ik zou me kunnen voorstellen dat het bestuur van de provincie hier heel erg van geschrokken is. Het rapport is een mooi hulpmiddel voor GS om informatieveiligheid helemaal op niveau te brengen, en natuurlijk voor PS om hun controlerende taak uit te oefenen. Gaan GS alle kritieke punten uitwerken en daar een actieplan op maken? En zo ja: wanneer hebben GS dit plan klaar en hoe worden PS in dit plan meegenomen? En hoe kunnen GS ons verzekeren dat de ergste risico's nu zijn weggenomen? En hebben we genoeg medewerkers om dit goed te doen? En dan aan PS een oproep. GroenLinks roept PS op om alert te blijven en het inderdaad tussen de oren te krijgen, zoals de heer Maas net zei, en structureel aandacht te blijven vragen voor dit onderwerp. Hoe gaan we dat zelf organiseren? Ik rond af. Verder maken we graag gebruik van het aanbod van GS om sessies te organiseren rondom bewustwording. Dank u wel.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mevrouw Brunklaus. De Partij voor de Dieren is de volgende die het woord voert. De heer Van der Wel namens de fractie. Aan u het woord.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter, dank u wel. Voorzitter. Voor de Partij voor de Dieren is privacy een heel groot goed. Het is ook goed werk van de Zuidelijke Rekenkamer om ons ICT-systeem eens goed onder de loep te nemen en ook onze voorzieningen hier in het provinciehuis. Een conclusie is dat de zwakke punten uit 2014 niet zijn opgelost in 2017, en dat is jammer. Over het algemeen is het volgens ons zo dat de techniek wel klopt, de hardware en software, maar dat de zwakke punten vooral zitten in het menselijk handelen, en dat is minder makkelijk op te lossen dan techniek. Ik hoorde het andere sprekers al zeggen. GS hebben nu maatregelen getroffen. Er is onder andere 3 fte vrijgemaakt voor verbeteringen en dat vinden wij een flinke stap in de goede richting. De Wet beveiliging persoonsgegevens is behoorlijk aangescherpt en daar moeten partijen aan voldoen, ook wij als provincie. Wij hebben daarin een voorbeeldfunctie en liggen onder een vergrootglas. Een boete van de Autoriteit Persoonsgegevens kan oplopen tot 5% van de jaaromzet, en dat is uiteindelijk veel kostbaarder dan een investering in betere beveiliging nu. GS hebben veiligheid nog nooit als apart aandachtspunt met een apart budget opgevoerd, maar wat ons betreft gaan zij dat wel doen. Als we terugkijken, hebben PS nog nooit moeilijk gedaan over investeringen in internetbeveiliging en beveiliging en wat de Partij voor de Dieren betreft gaan we dat ook niet doen. Dus wij zien voorstellen wat dat betreft van het college graag tegemoet.

Als laatste hebben wij twee vragen aan GS als het gaat om het stallen van data. Wij begrijpen dat het stallen van data in systemen in het buitenland best riskant kan zijn en hoe goed het soms ook lijkt om goedkope alternatieven te kiezen, is goedkoop wellicht ook duurkoop. Graag een reactie van het college. Het tweede punt dat we willen vragen, is: ligt er een plan van aanpak in geval er gehackt wordt, of als de provincie slachtoffer is van misbruik van gegevens? Zo ja, waar kunnen we dat vinden, en zo nee, komt dat plan er ook?

Dank u wel.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Van der Wel. De heer Vreugdenhil is de volgende aan het woord, namens de fractie van de ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Ik zou allereerst eigenlijk de heer Maas willen vragen of hij in tweede termijn terug wil komen, want ik ben eigenlijk wel heel benieuwd naar het einde van zijn betoog. Ik vond het verhelderend, maar het zet ook wel in perspectief hoe we hierover moeten spreken, voorzitter. Want toen wij het rapport lazen, dachten wij: een goed punt van de Zuidelijke Rekenkamer, die telkens toch een punt weet te agenderen waar ze de vinger op de zere plek leggen, en tegelijkertijd waren wij niet geschokt, want dit zijn ook zaken die je gewoon in het dagelijks leven vaak tegenkomt. Maar het is des te belangrijker dat je er goed scherp op blijft, dat je onbewust of bewust bekwaam erin bent. In die zin vinden wij ook de oproep van de Rekenkamer om als Staten hier volop en scherp op te gaan zitten, vinden wij niet zozeer eentje die wij in uitvoering moeten doen. Wij zouden veel liever hebben dat wij in het presidium afspraken maken hoe geregeld er bijvoorbeeld een bureau of iets dergelijks onderzoek doet naar of het goed geregeld is hier en aanbevelingen daarin geeft, en dat wij als Provinciale Staten ook die verantwoordelijkheid daar neer kunnen leggen en dan ook de uitvoering ervan bij het college en de ambtelijke organisatie laten. Laten we er vooral niet als Provinciale Staten continu heel dicht op zitten en er een groot politiek thema van maken. Dat zou mijn oproep zijn en dat zou dan ook de nuance zijn op het Statenvoorstel met betrekking tot de rol van PS in dit dossier.

Dank u wel.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Vreugdenhil. Dan komen we tot het einde van de eerste termijn van de kant van uw Staten en is het nu aan het college om in eerste termijn antwoord te geven. Namens het college reageert de heer Van der Maat. Aan u het woord.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Dank, voorzitter, en dank u wel, Rekenkamer, voor het goede en zorgvuldige onderzoek van een onderwerp dat de komende jaren alleen nog maar belangrijker gaat worden. Om misschien ook maar meteen de koe bij de horens te vatten, ik hoor twee dingen heel duidelijk in de Staten naar voren komen, onder anderen van mevrouw Van der Kammen, maar ook van anderen, van: goh, wat is er nou gebeurd op mijn tafel toen ik dat onderzoek las? Nou, ik kan u inderdaad wel toevertrouwen dat mijn verbale en non-verbale reactie wat anders was dan de bestuurlijk verantwoorde reactie die we in het Rekenkamerrapport hebben laten opnemen. Dat ging met drieletterafkortingen, laat ik maar zeggen, over de tafel, omdat mijn eerste reactie ook was van: jeetje mina, fijn dat we vooroplopen, maar het is ook even welk perspectief je dan opzet en tegen wie je dat afzet. Nee, ik was natuurlijk met u vooral ook geïnteresseerd in die bijlage die bij het rapport zat. Dan kom je tot de conclusie dat de Rekenkamer gewoon een aantal zaken heeft gevonden die niet op orde waren. Laten we daar niet omheen praten. Ik wil ook de complimenten uitspreken naar de Rekenkamer voor de wijze waarop zij tijdens het proces met ons in gesprek zijn gebleven, dus er zijn ook zaken geweest die meteen zijn gecommuniceerd en waarmee we aan de slag zijn gegaan. Uiteindelijk is er een uitvoerige rapportage gekomen die ook de bespreking hier mogelijk maakt zoals die moet zijn.

Laat ik ook meteen een ander punt benoemen. Mevrouw Van der Kammen heeft een amendement ingediend. Laat ik op de eerste plaats even wegnemen dat er een soort van laconiekheid zou zijn bij ons over wat de impact is geweest van het rapport. Het tweede, en misschien dat we dan ook dat gedeelte van uw inbreng maar meteen even, mevrouw Van der Kammen, een plek kunnen geven: u heeft het over memo's, notities, enzovoort. U heeft inderdaad met mij gesproken, met ambtenaren gesproken, over visie, overkoepelend, enzovoort. Mijn eerste opmerking in dat kader zou zijn: volgens mij hebben wij bij de afgelopen perspectiefnota onszelf de opdracht gegeven om te doen waar u aan appelleert. Maar om nog

duidelijker te maken dat wij dat aan het doen zijn, zou mijn advies zijn bij het amendement dat u heeft ingediend: geen bezwaar, met één opmerking daarbij, en dan wil ik ook meteen recht doen aan de input van onder andere de heer Bahar van het CDA. Er staat, ik heb het even niet letterlijk, 'zo snel als mogelijk', 'gezwijnde spoed', iets in die context. Wij hebben de geest van uw amendement, daar zijn we mee aan het werk. Dadelijk ga ik gewoon alle vragen langs, enzovoort, maar ik denk: laat ik maar meteen de hoofdschotel even benoemen. Wij zijn ermee bezig, het idee is alleen dat we dat ook voor een nieuw college klaarleggen. Waarvoor een nieuw college? Alle aspecten van veiligheid, data, privacy, enzovoort, daarvoor hoeven we niet te wachten op een nieuw college, daar zijn we nu ook vol stoom mee bezig, maar de heer Bahar zegt ook terecht - en dat zit ook in die lijn van Fit for the future -: wij gaan ervan uit dat een nieuw college ook allerlei inhoudelijke ambities weer heeft, waar ook een appel van digitalisering, van 'SMART', enzovoort, op gaat plaatsvinden. U zegt terecht van: hebben we dan de capaciteit op orde? Ja, wij willen dat graag in één keer samenbrengen. Dus daarom maken wij nu een dossier klaar voor de onderhandelaars die na de verkiezingen aan de slag gaan. Daar zit het hele gedeelte in van - daarom hebben we ook een CEO aangesteld en andere mensen aangesteld - om te zeggen van: hoe kunnen we nou onder andere de bevinding van het Rekenkamerrapport - maar dat was al een actie die we daarvoor hebben ingesteld -, we zien een enorme uitdaging op ons af komen, dus alles wat u in een amendement schrijft, dat onderschrijf ik, daar kijken we naar. Tegelijkertijd loopt daar ook, ook vanuit Fit for the future, nog een heel inhoudelijk spoor langs. Je kunt namelijk enorm veel ambities hebben gewoon, met de samenleving, met Brabant, die ook iets vragen in termen van digitalisering van ons. Nou, wij willen dat graag in één keer op tafel leggen. Dus met die context, onze lijn is 'wij doen wat u in uw amendement vraagt, geen bezwaar daarom', maar de tijdslijn die wij nu hebben uitgestippeld, is om dat medio maart op tafel van de onderhandelaars te hebben liggen. Dat maar even volgens mij the big beef waar het over ging in de eerste termijn.

Om recht te doen ook aan de input die de Rekenkamer heeft gegeven, zou ik ook graag nog een aantal andere dingen met u willen bespreken. Voordat de Rekenkamer haar rapportage had ingeleverd bij ons, zijn wij inderdaad al aan de slag gegaan. Ik verwees al even naar het verhaal vanuit de digitaliseringsnota, Fit for the future, de ambitie die wij voor onze eigen organisatie hebben. We hebben een CEO en een CIO, dat is een strategisch manager informatieveiligheid, aangesteld, en die zijn dus nu aan de gang om zowel inhoudelijke als capaciteitsvragen enzovoort op orde te maken. We zijn bezig om zo snel mogelijk de ISO-certificatie op orde te maken en we hebben kennissessies geïntroduceerd voor onze medewerkers, want het is door verschillende mensen gezegd: de techniek kan op orde zijn, maar uiteindelijk is het het gedrag dat bepaalt hoe veilig en hoe proof wij zijn als het gaat om, nou ja, aanvallen, ook van buitenaf.

Het menselijk handelen is echt enorm belangrijk. Daar kan ik allemaal mooie woorden over opschrijven en allemaal governancevoorstellen over doen, maar wat ik in mijn beginwoorden al zei: het allerbelangrijkste is eigenlijk gewoon de aansporing van mij persoonlijk, van de directie, van de commissaris, geweest richting onze kersverse directie. Wij hebben gezegd: beste directie, dit is een prioriteit 1 voor jullie als het gaat over het naleven van afspraken die we met elkaar hebben gemaakt. Met regelmaat krijgen we dat ook terug in GS, spreken we daarover, gedrag, gedrag, gedrag. Het kan niet genoeg gezegd worden.

Er zijn ook een aantal maatregelen die we hebben genomen nadat we het Rekenkamerrapport tot ons hadden genomen, onder andere als het gaat over beveiliging van het kabinet, niet zozeer de mensen, maar de stukken die daar liggen. In de burgemeesterskamer, waar de burgemeesterszaken worden besproken, is heel simpel een bordje weggehaald, er komen andere sloten, de beveiliging is aangepast. Het zijn allemaal fysieke dingen die we hebben afgesproken, die worden doorgevoerd. We hebben ook afgesproken dat we vaker gaan testen. We gaan niet aankondigen wanneer natuurlijk, maar we gaan ons vaker challengen, dus we zullen onszelf vaker gewild laten hacken, om dit periodiek te blijven doen. We blijven bewust allerlei acties in gang zetten om de bewustwording te vergroten én - een heel belangrijk

punt, volgens mij ook vanuit de VVD en vanuit andere genoemd -: er zijn nog een aantal zaken waarvan wij, naar aanleiding van deze rapportage, denken dat wij uw Staten opnieuw in positie moeten brengen om een aantal afwegingen te maken, die te maken hebben met het gedrag van de Staten zelf, inderdaad zoals de tweetrapsidentificatie van de mail, het doorsturen van mailadressen, en zo zijn er nog wat andere zaken. Wij willen u graag opnieuw ook in positie brengen als Staten. We moeten even kijken hoe we dat dan doen, via het presidium, of op een andere manier, maar dat hoor ik dan wel. Ik zal in ieder geval de handschoenen oppakken om een aantal vraagstukken die ook uzelf aangaan bij u neer te leggen. Zoals alle medewerkers en zoals alle GS-leden een verantwoordelijkheid hebben om onze systemen veilig te houden, heeft u die ook, en ik zal u weer in positie brengen om daar opnieuw afwegingen over te maken, maar uiteindelijk gaat u daar natuurlijk zelf over.

Dan zijn er nog twee specifieke dingen waar ik even op in wil gaan. Het eerste is die webshell. Ja, inderdaad, bitcoin-mining is geen kerntaak, zullen we maar zeggen, dus wij waren er ook zeker niet blij mee hoe dat heeft kunnen plaatsvinden. Het is overigens zo dat we al een keer eerder opdracht hebben gegeven om onszelf te laten hacken en toen is die niet naar boven gekomen, dus daar balen we wel enorm van. We hebben op basis van de input van de Zuidelijke Rekenkamer forensisch onderzoek laten uitvoeren om te kijken wat er nou precies allemaal mis is gegaan. Nou, gelukkig zijn daar geen verdere ongelukken gebeurd. En er moet ook bij gezegd worden dat het ging om een openbaar gedeelte van onze servers, dus dat maakt ook wel even verschil uit van waar die dan gedraaid heeft.

Een tweede punt naar aanleiding van de opmerkingen die jullie hebben gemaakt: die phishing mail. Goed om daar bij te zeggen: natuurlijk, dat mag niet gebeuren, maar ik wil het wel graag in context zetten. Binnen een kwartier is die mail teruggehaald en geblokt. Dat kan natuurlijk niet bij mailadressen bijvoorbeeld bij uzelf, of bij medewerkers - GS-leden doen dat niet volgens mij, nee, die doen dat niet - sturen mails door, dus op het moment dat u een mail automatisch doorstuurt, ja, dan kunnen we een phishing mail niet meer van uw GMail terugtrekken. Het zou heel bijzonder zijn als dat zou kunnen. Maar er is dus meteen op geacteerd.

Ik denk, voorzitter - maar ik kijk even rond, mocht iemand nog deze kant op willen komen in eerste termijn - dat ik eigenlijk de meest belangrijke zaken heb behandeld. O nee, ik had nog aantekeningen, want dit had ik allemaal voorbereid, dus ik heb nog aantekeningen gemaakt. Zal ik even mijn lijstje afmaken, want dan heb ik misschien eh ...

Mevrouw Van der Kammen: Geheimhouding vroeg u naar. Ja, ik denk dat we die mee moeten nemen dan in die visie. We kunnen er allerlei gesprekken over hebben. U stelde een reeks vragen, die zijn allemaal met audio en video opgenomen, dus ik zou zeggen: laat ons die alstublieft meenemen. We hebben er nu zelfs speciale mensen voor die dat goed kunnen taxeren.

Het lerend vermogen, in de richting van de heer Hageman: ja, ik hoop dat ik daar antwoord op heb gegeven, eigenlijk vooral in de cultuur, dus dat wij heel duidelijk richting directie hebben aangegeven van, ja, het is niet zo'n - en dat geef ik ook wel toe, ik heb het net nog even teruggelezen namelijk - in de bestuurlijke reactie staat die dodelijke zin: 'dat nemen we mee'. Dat is niet zo bedoeld zoals die soms wel bedoeld is, zo van: ja, we kijken wel een keer. Dat is hier dus absoluut niet aan de orde. Dit onderdeel, de verbeterpunten die uit deze rapportage naar boven zijn gekomen, die hebben we echt in het prioriteit 1-luikje bij de directie neergelegd, en dat betekent dus ook dat, op het moment dat hier het volgend jaar, of over twee jaar, een update op wordt gevraagd, dan gaan we er echt van uit dat daar de stappen in gezet zijn.

Groenlinks is geschrokken van het rapport. Daar ben ik op ingegaan.

Ja, mijnheer Van der Wel, ik vind het wel mooi dat u ook hier over stallingen begint, alleen dan het stallingen van data. Dat doen wij niet in het buitenland, dat doen wij hier, Microsoft volgens mij, even uit mijn hoofd, en dat is inderdaad een specifieke ... Maar ik verwijs ook even naar de opmerking van mevrouw Van der Kammen, die raakt dat thema ook, ik wil echt onze experts daar in een visie, laten we zeggen, nader op in

laten gaan, en dat raakt ook wel de vraag, ook van mevrouw Van der Kammen van: ja, wie gaat nu wáár over? En dan zou ik eigenlijk bij de woorden van de PvdA ook willen aansluiten, van: u stelt kaders, wij moeten ze uitvoeren. Ja, eigenlijk de opmerkingen van mevrouw Klitsie: richten, inrichten, verrichten. En wij zullen op het niveau van richten u volgens de tijdslijn die we hebben uitgestippeld, dan is er waarschijnlijk een nieuw bestuur, in de volle breedte een goed overzicht neerleggen, en dan zullen we ook afspraken maken in termen van monitoring, of dat nou via de P&C is, via een Platform Planning & Control, maakt mij eigenlijk niet zoveel uit, als we maar goede afspraken erover maken, en dan geven we daar vervolg aan.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Interruptie van de heer Bahar namens de fractie van het CDA.

De heer **Bahar** (CDA): Ja, dank u wel, voorzitter. Dank ook voor de beantwoording van de gedeputeerde tot op heden. Het doet mij deugd in ieder geval om te horen dat wij deze bestuursperiode nog, zijnde dus uiterlijk in maart, ook voor de overdracht, een voorstel hebben hoe we omgaan straks met informatieveiligheid en zaken zoals vertrouwelijkheid, innovatie et cetera ook allemaal aangestipt zullen worden. Om mijn tweede termijn in ieder geval hopelijk overbodig te maken, daaruit maak ik dus ook op dat wij op dit moment geen financiële middelen of aanvullende financiële middelen nodig hebben om in control te zijn, laat ik het maar even zo stellen dan.

De **plaatsvervangend voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Dat klopt helemaal. Bij de nota Digitalisering heeft u daar al een extra zet voor gegeven. Daar is financiering van 2 fte, 3 fte is daar volgens mij geregeld, juist ook om deze opdracht naar de toekomst al te doen. Ik sluit inderdaad zeker niet uit dat er voor het vervolg, maar dat lijkt me dus ook klaar, dat dan, met het oog op de ambities, ook van een nieuw college, er extra behoefte zal zijn; dat klopt. Maar nu niet, eerst beleid en dan de capaciteitslijn.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Interruptie Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter, dank u wel. Voorzitter, dank voor de beantwoording. De tweede vraag die ik had: is er een plan van aanpak voor als wij als provincie gehackt worden? En dan bedoel ik niet het product van de vegetarische slager, zoals u zult begrijpen, maar is er een plan van aanpak?

De **plaatsvervangend voorzitter**: De heer Van der Maat.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Dan gaan de alarmbellen af bij ons. Ik heb geen bijlage, stuk 'zoveel', 'zoveel' of zo, en dat zouden we natuurlijk ook juist niet bekendmaken, maar onze mensen worden volgens mij zelfs letterlijk uit bed gebeld als de bellen beginnen te rinkelen.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Oké. Voorzitter, vervolgvraag ...

De **plaatsvervangend voorzitter**: Tweede interruptie?

De heer **Van der Wel** (PvdD): Ja, tweede interruptie.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Ja. Gaat uw gang.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Duidelijk: u heeft 3 fte apart gezet. Komt er ook zoiets als een apart budget voor dat onderdeel beveiliging, omdat het nu verstopt zit in 'algemene ICT en infra'?

De **plaatsvervangend voorzitter**: Van der Maat.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Wat we hebben gedaan, goed om dat nog te noemen: we hebben vóór deze rapportage al heel bewust de strategie en de uitvoering uit elkaar gehaald. Dat zie je ook nu in de directie. We hebben iemand verantwoordelijk voor de bedrijfsvoering op directieniveau, maar we hebben ook een CIO benoemd, de Chief Information Officer, en die persoon is ook in de wijze waarop ons huis is georganiseerd, heeft hij een zelfstandige verantwoordelijkheid, eigenlijk naar analogie van de controller, alleen dan alles wat met deze rapportage te maken heeft, een zelfstandige bevoegdheid om, zonder afstemming ook met andere directieleden, bij de secretaris te zeggen: er is iets niet aan de hand, en zelfs om tegen GS te zeggen: hier moet u iets mee. Daarmee is de strategie eigenlijk ook losgekoppeld van de uitvoering. Die strategie hebben we op orde gebracht om daar nog wat fte omheen te zetten. Zij zijn nu bezig om een plan te maken, wat ik u had verteld, en dat is ook waarom ik tegen het amendement zeg: geen bezwaar, doen we, maar ik wil heel graag de inbreng van mevrouw Van der Kammen daarmee ook een goede plek geven.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Mevrouw Brunklus. U heeft een interruptie? O, de heer Hageman, mag ook.

De heer **Hageman** (D66): Het is bijna een supermarktidee; zo doen, als het mij lukt. U heeft nog één ding niet benoemd, en dat was even de opmerking die ik plaatste over de algoritme 'waakhond'. Uiteindelijk gaat het er natuurlijk om dat je niet alleen kijkt hoe de informatie hier in huis is, maar uiteindelijk ook hoe het werkkapitaal van ons kwalitatief geborgd wordt.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Duidelijk. De heer Van der Maat.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Daar durf ik u op dit moment geen antwoord op te geven. Ik zou daar graag schriftelijk even op willen terugkomen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Nu wel mevrouw Brunklus, uw eerste interruptie.

Mevrouw **Brunklus** (GL): Ja, dank u wel. Even over die capaciteit: u heeft ze klaarstaan. Ik vroeg me af: is dat voldoende capaciteit om dit allemaal te beheersen nu en aan te kunnen? Is dat nou externe of interne capaciteit? En mijn tweede punt was: zou er misschien ook een jaarlijkse audit kunnen komen, om te kijken of de herstelmaatregelen die nu zijn ingezet daadwerkelijk effectief zijn, zodat we niet weer in dezelfde problemen komen?

De **plaatsvervangend voorzitter**: De heer Van der Maat.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): De capaciteit is op dit moment op orde om uitvoering te geven aan de huidige systemen en processen, dat is interne én externe capaciteit. Ik heb de aantallen niet paraat, maar volgens mij maakt het eigenlijk ook niet heel veel uit, zo lang maar je zelf een goed opdrachtgever kunt zijn en heel duidelijk weet, en bewust afweegt, wat je van buiten haalt en wat je van binnen haalt. Zeker op dit terrein denk ik dat het geen goede gedachte is als je alles intern zou willen hebben, maar ik

denk eigenlijk dat dat vooral iets is om aan de experts over te laten. Alleen, je moet wel zo slim zijn dat je weet waar je eigen kwetsbaarheid zit. Dat is één.

Twee: uw vraag over ... Ja, ik heb eigenlijk aangegeven: laat ons nou een voorstel doen, vanuit die informatievisie, of hoe die ook gaat heten, dat we daarin ook een voorstel opnemen over hoe we, en vooral waaróver wij in gesprek blijven met elkaar. Het heeft weinig zin om nu volgens mij te zeggen, van: laten we daar een commissie of een 'dit' of 'dat' voor organiseren. Ik zou dat juist vanuit het totaal willen doen. Ik kan me voorstellen dat u daar juist ook afspraken over wilt maken, over de visie die dan wordt vastgesteld door de Staten.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Tweede interruptie Brunklus.

Mevrouw **Brunklus** (GL): Dat lijkt mij ook een prima plan. Het was ook een van de vragen die ik had. Ik weet niet of u nu gezegd heeft wanneer u komt met dat voorstel; dat heb ik niet helemaal gehoord.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Van der Maat.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Dat leggen wij klaar voor de onderhandelaars na de verkiezingen. Dat is niet zozeer nodig voor het hele privacy- enzovoort-gedeelte, maar indachtig ook de opmerking van het CDA, en zo hebben wij het ook benaderd: wij gaan ervan uit dat een volgend bestuur ook allerlei maatschappelijk-inhoudelijke opgaven een stevige digitaliserings-, of een stevige ICT-component hebben. Die moet je dan meteen mee kunnen nemen, want het zou zomaar kunnen zijn dat een nieuw college zegt: wij willen alles rondom toezicht, vergunningverlening en handhaving, zouden wij via blockchain willen gaan vormgeven binnen nu en vier jaar - weet ik veel, maar stel. Ja, dan is het antwoord vanuit de ambtelijke organisatie: super-interessant, maar wilt u even zoveel ton neerleggen voor capaciteit? Laten we dat nou in één keer doen, en dan gaat u waarschijnlijk zeggen: super-interessant, of niet, maar laten we dan ook iets afspreken over de wijze waarop we dat dan bij wijze van spreken als experiment kunnen volgen, omdat die technologie misschien ook iets voor andere processen kan betekenen. Dus dat is onze insteek: om het allemaal klaar te leggen, en dan ook juist goede opvolging te geven aan deze rapportage, om dan zowel onze eigen kant, Fit for the future, onze organisatie, als datgene wat aan beleidsambities voor de volgende periode wordt neergelegd, in één keer vorm te geven, en dan zal dat, denk ik, ergens voor de zomer 2019 in de Staten liggen. Maar dat is dan weer aan de portefeuillehouder van dat moment natuurlijk.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Ja, dat was de eerste bijdrage vanuit het college. Namens het presidium nu het woord aan mevrouw Van der Sloot.

Mevrouw **Van der Sloot** (presidium): Dank u wel, mijnheer de voorzitter. Ja, een antwoord eigenlijk namens onszelf, of namens het presidium. Ik denk dat de heer Maas het goed verwoordde: het moet vooral tussen de oren komen. Ik ben blij in ieder geval ook om dat hier vandaag breed te horen.

Er zijn een aantal opmerkingen gemaakt richting het presidium en richting onze Staten zelf. Ik zie ze eigenlijk op drie terreinen: een beetje gericht op de toekomst, gericht op het proces dat we met elkaar hebben en op de inrichting. Ik heb de heer Koevoets horen spreken over de toekomst: hoe kunnen we ervoor zorgen dat we het aanscherpen en dat we ook echt kijken naar onze eigen informatieveiligheid als Staten? Wachtwoorden werden specifiek genoemd. De heer Vreugdenhil gaf dat ook aan: hoe kunnen we dat nu zelf goed organiseren voor de toekomst? Ik denk dat juist de bewustwordingssessie, waar ook in het voorstel over wordt gesproken, daar een hele mooie stap voor kan zijn. Daarnaast zullen we daar ook in

het presidium, zoals we dat al eerder hebben gedaan, maar nogmaals en met nog meer aandacht naar de toekomst kijken.

Het tweede punt dat ik zie, zijn een aantal opmerkingen die gemaakt worden over het proces. De heer Bahar had het over de vertrouwelijkheid, een langdurige discussie eigenlijk: wanneer is iets vertrouwelijk, is dat wel een term, hoe ga je daarmee om? Daar hebben we ook vaker in deze zaal over gesproken. Het is goed om te weten in ieder geval dat in het presidium een protocol in voorbereiding is over de vertrouwelijkheid, dus dat we daar ook in het presidium over zullen spreken, en dan zal ook over deze thematiek ook in bredere zin in ieder geval een uitspraak kunnen worden gedaan.

Dan pak ik ook meteen mee de motie die de PVV heeft ingediend, de al bekende motie, want er was ook al eerder een soortgelijke motie over de audio-opnames voor de P&C- en andere platformbijeenkomsten. Eerder hebben wij in deze periode als presidium besloten om daar geen opnames van te maken. Uiteraard kan dat wel, dat is aan de Staten. Als de Staten vandaag op grond van deze motie besluiten om wel opnamen te maken, dan gaan we dat uitvoeren en dan gaan we dat doen, maar ik kan me ook voorstellen, zeker in de richting van de volgende periode, dat er weer een discussie voorligt of dat wel of niet gedaan moet worden.

Dan kijk ik door, voorzitter, naar de inrichting van dit alles. Ik zie daar de opmerking van de heer Hageman van Dóó: moeten we een waakhond in dienst nemen als Staten om dat soort zaken te doen? Deels sluit ik me daarbij aan bij de beantwoording van de gedeputeerde. We moeten natuurlijk goed kijken hoe dat ingericht kan worden en wat dat betekent en ik kan me ook voorstellen dat dat ook iets is wat we in de nieuwe periode, in de nieuwe inrichting van de periode, wellicht dan ook een nieuwe inrichting van de griffie, dat dat een moment is om daar met elkaar het gesprek aan te gaan, of we die functie ook bijvoorbeeld daar zouden willen beleggen.

Ik kijk nog even door, voorzitter, of ik alles gehad heb. De gedeputeerde gaf aan dat hij nog met een aantal voorstellen naar het presidium zal komen. Dat is hartstikke mooi. Die zullen we ook in het presidium bespreken en als dat handig is, of noodzakelijk is, dan hoort u dat ook weer via het presidium, of op een andere wijze, wat we daarmee gaan doen.

Dank u wel.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Ja, dank u wel, mevrouw Van der Sloot. Dan gaan wij over naar de tweede termijn van de kant van uw Staten. De heer Koevoets van de fractie van de VVD? Nee, u ziet af. De heer Bahar namens het CDA? Nee. De heer Van Meel? Geen spreektijd.

Mevrouw Van der Kammen. Aan u het woord in tweede termijn.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter, bedankt. Ja, in ieder geval het college, en met name de heer Van der Maat, bedankt voor de beantwoording. De gedeputeerde heeft een deel van onze zorgen weggenomen. Het is ook fijn dat hij in ieder geval al een aantal stevige maatregelen noemt die inmiddels worden genomen. Dat is goed om te horen. De PVV is ook erg blij om te horen dat de gedeputeerde geen bezwaar heeft tegen ons amendement. Ik hoor de gedeputeerde ook zeggen, van: ja, goh, de kortst mogelijke termijn die is wellicht wat langer dan u zich daarbij zou kunnen voorstellen, omdat wij daar ook nieuwe inhoudelijke ambities in mee willen nemen. Ik snap die vraag, ik snap dat signaal van de gedeputeerde, maar ik zou me ook kunnen voorstellen dat je visie op informatie en ICT an sich losstaat van de inhoudelijke ambitie die je daarnaast nog hebt. Die ambitie zou namelijk ook bij een nieuw college dat andere accenten legt, ook wellicht kunnen verschillen. Ik wacht in ieder geval met belangstelling die visie af. Wellicht is het mogelijk om in ieder geval de stand van zaken, de tussentijdse stand van zaken van de ontwikkeling daarvan, tussentijds, bijvoorbeeld in november en december, even kort aan de Staten te kunnen melden.

Dan heb ik een aantal vragen gesteld waar ik toch nog geen antwoord op heb gekregen van het college, bijvoorbeeld waarom de mailcorrespondentie over juist die hele uitvraag over: 'hoe zit het nou met die ontwikkeling van die visie?', waarom die niet naar de ZRK is meegenomen. Is het dossier dan niet op orde, is het dossier dan niet ontsloten, is er iets anders mee aan de hand?

Dan ... Ik heb het college ook gevraagd of de provincie aan de standaarden, aan de moderne internet- en ICT-standaarden, wil gaan voldoen. Ik heb daar nog niet echt een antwoord op gekregen. Ik heb daar ook nog een suggestie bij. Misschien is het college dan op zijn minst bereid om zich bij government roam aan te sluiten. We kennen in Nederland zoiets als eduroam, dat is een beveiligd, een heel veilig wifinetwerk landelijk, bijna landelijke dekking, van alle onderwijsinstellingen, en zo bestaat er ook een government ..., govroom zoals dat heet. De vraag is: is het college bereid om in navolging van zes provincies die daar al op zitten, daar ook aan deel te nemen? Voorzitter, de vragen over ...

De **plaatsvervangend voorzitter**: Er is een interruptie van de heer Bahar, mevrouw Van der Kammen. Mijnheer Bahar, aan u het woord.

De heer **Bahar** (CDA): Ja, voorzitter, ik dacht dat u ook tot een soort van richting afronding gaat en voordat dat zover zou zijn, dacht ik van: nou, even iets toelichting vragen rondom het amendement. U amendeert inderdaad een aantal zaken, waarbij de gedeputeerde heeft aangegeven 'geen bezwaar', maar punt 4 lijkt hier te komen vervallen, dus dat we de griffie vragen om daar een bijeenkomst of ... Expliciet, zeg maar, in het voorstel staat nog een punt 4. Laat u die hier bewust achter, of kan dat punt 4 hier alsnog even toegevoegd worden?

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ik heb de tekst even niet voor mij. Wat is de tekst van punt 4? Ik heb geen bezwaar tegen punt 4 laten staan.

De heer **Bahar** (CDA): Ja, procedureel zal dan even ...

De **plaatsvervangend voorzitter**: Ja, dank u wel, mijnheer Bahar. Dan kunt u uw betoog vervolgen en dan kijken we even hoe we hier richting aan geven, mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Absoluut.

De vragen over de vertrouwelijkheid en de geheimhouding. Wellicht is het mogelijk als het college daar ten aanzien van de systemen en de toegang nog eens een keer een toelichting op geeft. Dat zou ik wel zeer op prijs stellen.

Ik ga nog even verder met waar ik gebleven was over die vertrouwelijkheid en die geheimhouding. Ja, het was een beetje onduidelijk waar nou, wat nou intern is, wat nou de definitie is van 'openbaar'. De stukken spreken elkaar tegen en dat knelt toch een beetje, voorzitter, want dat wil ik toch nog met een voorbeeld toelichten. Ik heb afgelopen mei als Statenlid om documenten gevraagd uit het dossier Staldering en nadat het eerst radiostil bleef en ik een aantal reminders heb gestuurd, kreeg ik vervolgens te horen dat GS daarover moest gaan vergaderen of ik die documenten wel kon krijgen. En vervolgens kwam er een heel vaag antwoord, dat de documenten opeens vertrouwelijk waren verklaard door GS. Nou, ik heb vervolgens gevraagd: nou, dan wil ik weten wie, waarom en in welk kader die vertrouwelijkheid dan heeft ingesteld, op welke stukken precies en waarom de documenten die status dan niet eerder hadden. Immers, tot op dat moment waren die documenten dus kennelijk voor eenieder in de organisatie gewoon in te zien, of zelfs op Dropbox te zetten, maar kennelijk niet zichtbaar voor een Statenlid dat een controlerende taak uitvoert. En voorzitter, ondanks toezeggingen wacht ik na zes weken nog steeds op antwoord op die hele concrete vragen.

Moraal van dit verhaal, voorzitter, ondanks ..., is dat er gewoon een gebrek is aan een heldere informatievisie, omdat de ervaring leert dat vragen en kwesties telkens ad hoc worden afgehandeld. Kortom dus ook de conclusie: het ontbreekt nog te veel aan visie, beleid en heldere procedures. En daarom hebben wij ook het amendement ingediend zoals we dat indienen. We zijn in ieder geval erg blij met de houding die het college daarbij inneemt.

Tot zover. Bedankt.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mevrouw Van der Kammen. De heer Hageman? Geen behoefte aan een tweede termijn. De heer Maas. Uw budget is opgewaarderd tot een halve minuut, mijnheer Maas.

De heer **Maas** (PvdA): Dank u wel. Ik ben een woordvoerder van de PvdA en toch ga ik dadelijk drie keer PVV zeggen. Dus vergis u niet, ik blijf wel woordvoerder van de PvdA. Maar voordat ik dat ga doen, wil ik eigenlijk eerst complimenten geven aan de heer Van der Maat, en dat deed ik eigenlijk al vóór deze vergadering, want als gedeputeerde voor mobiliteit zei ik daarstraks tegen hem van: nou, u weet wel de zaak te binden, u weet wel mensen te overtuigen en enthousiast te maken voor jouw verhaal. En ik hoor dat eigenlijk nu weer richting de PVV, want uiteindelijk ligt hier een motie, ligt hier een amendement, en hij gaat daar volledig in mee, terwijl ik dacht: nou, een beetje overbodig is het wel, dus de eerste keer PVV-amendement en motie. En waarom is dat overbodig? Omdat uiteindelijk in de stukken ook staat dat de aanbevelingen die genoemd worden, overgenomen worden. Maar heel goed van u.

Tot slot wil ik eigenlijk nog wel aangeven, en dat is het tweede waarom ik het over de PVV heb. Dat staat voor mij voor Prima – prima stuk –, Vertrouwen – dat hebben wij ook – en uiteindelijk de Visies die uitgebouwd worden, daar gaan wij akkoord mee. En tot slot: we moeten het tussen de oren hebben, maar als het tussen de oren is, moeten we ook een klein beetje blijven luisteren.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Maas. Mevrouw Brunklaus, tweede termijn? Nee, u ziet af van de tweede termijn. De heer Van der Wel? Niet aanwezig ..., nee, geen tweede termijn. De heer Vreugdenhil? Ook niet. Dan het verzoek aan de gedeputeerde om in tweede termijn de vragen te beantwoorden.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Mevrouw Van der Kammen, ik zeg u toe dat wij medio januari een voortgangsbericht sturen, aan u, en u allen uiteraard.

Mailcorrespondentie die niet gedeeld is met de Rekenkamer. Ja, ik heb daar geen weet van, mevrouw Van der Kammen, dus dat weet ik op dit moment niet, heb ik niet paraat. De Rekenkamer krijgt alle berichten die ze vragen, ze hebben toegang tot alles, wellicht is er ergens ruis in de communicatie geweest, ik weet het niet.

U maakt opmerkingen over standaarden betrouwbaarheid. Mijn voorstel zou zijn: de experts hebben meegeluisterd, ik denk dat het weinig zin heeft om hier over standaarden en dat soort dingen te praten, daar hebben we experts voor, ik denk dat het weinig zin heeft om daar met mij over in debat te gaan. Ik zeg u toe, de experts hebben meegeluisterd en dat gaat een plek krijgen in de visie.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Van der Maat. Naar aanleiding van de korte dialoog tussen mevrouw Van der Kammen en de heer Bahar is er nu een gewijzigd amendement onderweg, het wordt nu gekopieerd door de bodes. Dat in acht nemende, kunnen wij de beraadslagingen over dit Statenvoorstel sluiten. U vindt het aangepaste amendement dadelijk op iBabs.

Amendement A1a – ‘Visie en daadkracht n.a.v. ZRK-rapport informatieveiligheid’

“Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 14 september 2018, ter bespreking van Statenvoorstel 56/18 Rapport Zuidelijke Rekenkamer Informatieveiligheid; constaterende dat:

- de ZRK een gebrek aan samenhang in documenten, een gebrek aan inzicht in actualiteit en geldigheid van documenten, een kwetsbaarheid in de beheersing van de informatieveiligheidsrisico’s en een ten opzichte van eerdere rapportages niet verbeterde situatie ten aanzien van beveiligingskwesaties van ICT-systemen en gedrag rapporteert in het onderzoeksrapport Informatieveiligheid Provincie Noord-Brabant;

overwegende dat:

- gezien de conclusies van de ZRK het huidige informatiebeveiligingsbeleid niet meer volstaat en aan vervanging toe is;

besluiten:

in ontwerpbesluit 56/18 B de beslispunten 1 tot en met 3 te schrappen en te vervangen door:

- 1) in te stemmen met de conclusies uit het onderzoeksrapport van de Zuidelijke Rekenkamer;
- 2) het college van Gedeputeerde Staten op te dragen om:
 - a. op de kortst mogelijke termijn een samenhangende informatie(beveiligings)visie en bijbehorend beleidsplan ter vaststelling aan Provinciale Staten aan te bieden, waarbij de insteek is de informatieveiligheid daadwerkelijk naar een hoger niveau te tillen;
 - b. daarbij versplintering over meerdere documenten te voorkomen en in de documenten duidelijkheid te geven over de status ervan en de samenhang met andere relevante documenten;
 - c. in de uitvoering voor voldoende continuïteit in de ingevulde verruimde capaciteit te zorgen, daadwerkelijk en voortvarend de voorgenomen (verbeter)acties door te zetten en strakker te sturen op naleving van kaders, richtlijnen, procedures en werkafspraken;
- 3) Provinciale Staten op te roepen om, met het oog op hun controlerende rol, alert te blijven op de informatieverstrekking door Gedeputeerde Staten over informatieveiligheid en zelf meer structureel aandacht te vragen voor het onderwerp;

en gaan over tot de orde van de dag.

Patricia van der Kammen, PVV Noord-Brabant”

57/18 Statenvoorstel Vertegenwoordiging PS in Programmaraad Zuidelijke Rekenkamer

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dan gaan we door naar het volgende agendapunt: Statenvoorstel Vertegenwoordiging PS in Programmaraad Zuidelijke Rekenkamer. Daar had de fractie van 50PLUS spreektijd voor aangevraagd, dat hebben ze ingetrokken en daarmee zijn ook bij dit agendapunt de beraadslagingen gesloten en dan gaan we door met het Statenvoorstel Derde wijzigingsverordening Verordening water Noord-Brabant.

19/18 Statenvoorstel Derde wijzigingsverordening Verordening water Noord-Brabant

De **plaatsvervangend voorzitter**: Als eerste is het woord aan de fractie van de VVD, de heer Panhuizen. Aan u het woord.

De heer **Panhuizen** (VVD): Dank u wel, voorzitter. We maken het niet vaak mee dat op het moment dat er een juridische wijziging is, waar eigenlijk gewoon de praktijk in een juridische kaart wordt gebracht, we zoveel zienswijzen, insprekers en onduidelijkheden hebben gekregen, en dat vind ik ergens jammer. Dat

hadden we beter kunnen doen als organisatie, denk ik. Ik heb er eigenlijk ook een paar vragen over daarom, en dan wil ik eigenlijk beginnen met de kaarten.

Er zijn tien kaartaanpassingen geweest op basis van de zienswijzen die ingediend zijn. Dat vind ik nogal veel en ik vraag me eigenlijk af: Er zijn natuurlijk ook een heleboel mensen die waarschijnlijk geen zienswijze hebben ingediend. Klopt die kaart voor die mensen dan op dit moment ook niet en moeten we niet eens goed kijken of de berekeningen die de mensen doorvoeren ook daadwerkelijk met de realiteit kloppen in de kaarten? Dat is echt heel erg belangrijk, want door die onduidelijkheden hebben wij nu een heleboel zienswijzen, insprekers et cetera gehad, zelfs een boer waar opeens drie waterbergingsputten verdwenen om een of andere reden, en dat kan een heleboel onrust opleveren. Ik denk niet dat we dat moeten hebben. Dus de eerste vraag is inderdaad van: klopt de kaart nu, en als die nog niet klopt, kunt u me dan garanderen, of toezeggen, dat straks het wél met de werkelijkheid klopt, dat u in ieder geval daar een inspanning gaat verlenen?

Het tweede waarop ik even wil ingaan, dat is ook nog een vraag: er wordt op dit moment gesproken over werken met een geüpdatete neerslagstatistiek, maar werkt u op dit moment ook met een zomer- en een winterstatistiek? Dat zou ook een heel belangrijke zijn, aangezien je zo accuraat mogelijk wilt weergeven wanneer je een maaionderhoud wilt doen, zodat het water kan wegstromen. Het is van essentieel belang voor een heleboel boeren dat het land niet onderloopt om die redenen.

Het derde punt waar ik eigenlijk een toezegging op zou willen vragen, en ik zie ook dat dat op dit moment juist heel erg nodig is, aangezien de eigenaren van een heleboel landgoederen zeggen van: wij zijn onzeker hoe het zit met onze aansprakelijkheid en met de exacte overstromingsrisico's. We hebben een heleboel agrariërs, die zeggen: wat zijn de overstromingsrisico's op mijn perceel precies? Ik kan me de claims van het Waterschap Aa en Maas nog herinneren bij de overstromingen twee jaar geleden, en ik denk dat wij een heleboel van die procedures sneller hadden kunnen doen, of in ieder geval ook minder claims hadden kunnen binnenkrijgen als overheid zijnde, op het moment dat het voor elke boer duidelijk was geweest: zó ziet voor mij, op mijn land, het overstromingsrisico eruit: één keer in de twintig jaar, één keer in de honderd jaar, één keer in de vijftig jaar, et cetera, en dan kunnen die boeren ook namelijk anticiperen op zo'n overstromingsrisico en ook maatregelen nemen. Het voorkomt een heleboel ellende en ik denk dat we ook verplicht zijn om die duidelijkheid te verschaffen. Dat zou kunnen zijn in de vorm van een internettool of iets dergelijks, en daar hoeft echt de agenda voor klimaatadaptatie – die superbelangrijk is, waar we ook allemaal achter staan als Staten – niet onder te lijden. Als we daar nou eens aan werken, of een ander alternatief, hoe wij meer transparantie kunnen geven en meer inzicht kunnen geven aan die boeren over hun risico's, en ook aan de landeigenaren, dan zou dat ontzettend helpen, denk ik, voor ons allemaal. Op die vraag zou ik graag antwoord willen krijgen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Panhuizen. De volgende in de rij is de heer De Jonge namens de fractie van de SP. Nee, die is er niet, de fractie ziet af van spreektijd. De heer Van Hattem namens de PVV is de volgende. Aan u het woord in eerste termijn.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Voorzitter. Enkele jaren geleden bleek uit onderzoek dat op bepaalde plaatsen in ons land door vernattingsmaatregelen het leefgebied van adders onder water liep en hun populatie hierdoor gedecimeerd werd. Ze verzopen, letterlijk. Door waterkundige ingrepen in de natuur kon de adder als natuurlijke fauna niet meer het hoofd boven water houden. De adder, die slachtoffer werd van vernatting voor maakbare nepnatuur zit ook in dit Statenvoorstel, maar dan als een adder onder het gras: wateroverlast aanpakken door het toelaten van wateroverlast. Wateroverlast waardoor boeren steeds moeilijker het hoofd boven water kunnen houden. GS verwijst in dit Statenvoorstel namelijk naar een Statenmededeling van 21 maart 2017, waarin melding wordt gemaakt van de aanpak van wateroverlast. Door extreme regenbuien in 2015 in West-Brabant, het Land van Altena, en in 2016 in

Zuidoost- en Noordoost-Brabant was sprake van wateroverlast en dientengevolge schade, met name aan de landbouwpercelen, die de boeren probeerden te verhalen op het waterschap. De Statenmededeling stelt dat "samen met de waterschappen wordt gezocht naar maatregelen". Dat veronderstelt dus een oplossing voor de boeren. In plaats van maatregelen te treffen die moeten voorkomen dat boeren nog vaker worden geconfronteerd met ondergelopen landbouwgrond, en daarmee schade, lijkt dit voorstel te komen met maatregelen om als overheid onder schadevergoeding uit te komen. Zo wordt aanpassing van gebieden voorgesteld waar geen norm geldt voor wateroverlast, zoals een forse verruiming van de beekdalen. Hierdoor heeft het waterschap in die gebieden geen inspanningsverplichting meer om deze vrij te houden van water en daarmee vervalt dus ook de plicht om in die gebieden waterschade aan perceeleeigenaren uit te keren. Met name Waterschap De Dommel krijgt een forse herbegrenzing door uitbreiding van regionale waterbergingsgebieden en reserveringsgebieden waterberging. Gelet op de diverse zienswijzen betreffen deze gebieden zonder norm in veel geval landbouwgronden, waar dus geen verplichte maatregelen meer worden genomen bij wateroverlast en er dus meer risico op schade ontstaat voor met name agrariërs, die ze dus niet meer kunnen verhalen. Kan GS aangeven in hoeverre agrarische percelen door dit voorstel concreet geraakt kunnen worden en welke financiële consequenties er aan verbonden zijn voor boeren, ook ten aanzien van verzekeringspremies?

Voorzitter. Als onderbouwing van de aanpassingen voert GS aan dat dit nodig is vanwege aanpassing aan de nieuwe klimaatscenario's. Het doemdenken rond klimaatverandering wordt nu door GS misbruikt om schade-uitkeringen aan boeren te vermijden. Terwijl dit college geld als water wegpompt voor oncontroleerbare klimaatmaatregelen, kunnen onze hardwerkende boeren naar een schadevergoeding fluiten. Ondertussen blijven de waterschappen wel geld uitgeven aan ontwikkelingshulpprojecten in derdewereldlanden, veelal om ook zogenaamd klimaatverandering tegen te gaan, en dat onder het motto van 'maatschappelijk verantwoord ondernemen'. De PVV kiest voor ónze boeren en vraagt GS daarom de waterschappen op te roepen te stoppen met ontwikkelingshulp en dit geld te gebruiken voor haar kerntaak: het bestrijden van wateroverlast in ónze provincie.

In 2016 wees onze fractie GS al ook op hun medeverantwoordelijkheid bij het ontstaan van wateroverlast in de beekdalen. Door het laten hermeanderen van beken kan water bij zware regenval niet goed worden afgevoerd en zijn er geen goede alternatieven voorhanden. Een van de zienswijzen stelt dit ook: door herinrichting van de Astense Aa is de situatie daar verslechterd. Nog steeds komt er geen alternatieve afvoermogelijkheid, maar laat GS alleen maar waterbergingsgebieden verruimen. Oftewel: er verandert in de praktijk niets, maar als het een keer onderloopt, heeft de grondeigenaar gewoon pech. Daarom nogmaals de vraag aan GS: is het college bereid om alternatieve waterafvoermogelijkheden te realiseren bij hermeandering? Als dit voorstel betekent dat zogenaamde maatregelen tegen wateroverlast slechts een adder onder het gras zijn om onder schadevergoeding uit te komen, zal de PVV-fractie tegen dit voorstel stemmen.

Voorzitter, tot zover in eerste termijn.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Van Hattem. De volgende is mevrouw Dingemans namens de fractie van D66.

Mevrouw **Dingemans** (D66): Dank u wel voorzitter. Uit toetsing en voortgangsrapportages van de waterschappen is gebleken dat er meer ruimte is om water in Brabant op te kunnen vangen. Het is na de droge zomer die we achter de rug hebben bijna niet voor te stellen dat we in Brabant nog te maken kunnen krijgen met een wateroverschot. Maar toch is het goed dat de provincie samen met de waterschappen ervoor zorgt dat Brabant klimaatbestendig wordt en alle inwoners droge voeten houden. De fractie van D66 gaat ervan uit dat er een transparant en zorgvuldig proces is gevolgd. Zienswijzen zijn individueel beoordeeld en meerdere zienswijzen hebben geleid tot aanpassingen. Overigens sluit onze

fractie zich aan bij de verbazingen die de heer Panhuizen namens de VVD over het proces heeft geuit. Dat niet iedereen tevreden is met de eindresultaten, doet daar voor onze fractie niets aan af. We gaan daarom akkoord met de voorgestelde wijziging van de Verordening water.
Dank u wel.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mevrouw Dingemans. Namens de fractie van de PvdA, de heer De Kort. Twee minuten voor uw eerste termijn. Gaat uw gang.

De heer **De Kort** (PvdA): Ja, dank, voorzitter. Ik vervang bij dit onderwerp de heer Van Griensven. Ik had eigenlijk twee vragen aan de gedeputeerde. De opmerking van de heer Panhuizen – mevrouw Dingemans herhaalde ze – was ook wel iets wat bij mij opkwam op het moment dat ik het lees: zoveel zienswijzen en dan zoveel aanpassingen, hm. Maar wat ik daarbij vooral interessant vond was rondom het hoogwatergebied Den Bosch, dat het waterschap en de provincie het daar niet eens zijn. Ik heb de zienswijze, het stuk, in de nota van zienswijzen gelezen en dan zie ik een hele technische uitwisseling tussen twee mensen die er duidelijk beiden verstand van hebben. Ik kan me best voorstellen dat je het ergens over oneens bent als daar principiële, ideële grondslagen aan ten grondslag liggen, maar in dit geval zie ik vooral hele technische argumenten, en dat vind ik toch eigenlijk bijzonder. Hoe kan het dat je het dan blijkbaar zo oneens bent? Dus ik zou graag van de gedeputeerde daar een beetje meer informatie over hebben, want het staat natuurlijk slordig in zo'n Statenmededeling als het waterschap en de provincie, die hier toch partners in zijn, het oneens zijn en wij dus maar moeten accepteren dat we ze, nou ja, een beetje overrulen. Dus daar was ik benieuwd naar.

Verder, de heer Panhuizen refereerde er al een beetje aan: vanochtend hadden we ook insprekers. De landgoederen, daar kan ik me ook wel wat bij voorstellen, dat die hier ook een beetje mee in hun maag zitten, want die hebben natuurlijk vanuit allerlei andere wettelijke verplichtingen ook hun verantwoordelijkheden. Dus ik zou graag horen, er is een pilot, we hebben het ook kunnen lezen, of er komt een pilot ..., die pilot moet er nog komen, we stellen dit nu wel vast, kunt u daar misschien iets meer achtergrond van geven: hoe ziet u die positie van die landgoederen en de andere eisen waaraan zij moeten voldoen in dit kader? En wat betekent zo'n pilot straks, wat voor gevolgen kan dat mogelijk hebben? Gaan we het dan mogelijk weer aanpassen et cetera?

Dat is het voor nu. Dank.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mijnheer De Kort. De heer Smeets namens de fractie van GroenLinks. Aan u het woord.

De heer **Smeets** (GL): Ja, voorzitter, dank u. GroenLinks heeft drie vragen bij deze wijziging van de verordening. De zorg van GroenLinks is dat met name in de beekdalen onvoldoende geborgd is dat rijksmonumenten en landgoederen beschermd worden. Het risico is dat het waterschap op basis van de huidige tekst in de verordening haar zorgplicht loslaat op basis van nieuwe overstromingsstatistieken en veranderingen in het beekdal. Kan de gedeputeerde toezeggen dat deze zorgplicht wordt nagekomen? Voor landgoed Zwijnsbergen zou een pilotproject opgestart worden. Dezelfde vraag eigenlijk als van de heer De Kort van de PvdA: wat is het doel en de achtergrond van die pilot en hoe worden wij als Provinciale Staten over de voortgang geïnformeerd?

Dan ten aanzien van het risicomanagement. Dat heb ik ook bij het technisch overleg aangegeven: we missen in dit voorstel een risicomanagementparagraaf, uitgewerkt, denk aan de overstromingsrisico's, maar denk ook aan het feit dat wij als Provinciale Staten nog de omgevingsverordening moeten opstellen, kader van de Omgevingsvisie, en wat zijn de raakvlakken daartussen en wat betekent dat voor dit stuk en onze rol hierin als PS? Dus graag nog een antwoord op deze drie vragen.

Dank u wel voorzitter.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Ja, dank u wel, mijnheer Smeets. De volgende is mevrouw Surminski namens de fractie van de Partij voor de Dieren. Aan u het woord in deze eerste termijn.

Mevrouw **Surminski** (PvdD): Dank u, voorzitter. Voorzitter. In de afgelopen jaren werden we geconfronteerd met extreme weersomstandigheden, eerst heftige neerslag en wateroverlast in de herfst van 2016 en afgelopen zomer extreme warmte en droogte. Nou maakt het niet uit of je gelooft of dit toeval is, of het gevolg van een door mensen geïnduceerde klimaatverandering, in beide gevallen zullen we ons moeten aanpassen, want toeval blijft ons overvallen en klimaatverandering hebben we voorlopig nog niet teruggedraaid. De voorliggende actualisering van de Verordening water is dan ook het logisch gevolg van de feitelijk ontstane situatie. Er zijn gebieden, laag gelegen en gevoelig voor overstroming, die we niet meer tegen wateroverlast kunnen of willen beschermen. Uit de ingediende zienswijzen blijkt dat niet iedereen daar blij mee is. Waar mogelijk zijn aanpassingen gedaan, of wordt maatwerk geleverd, maar sommige terreineigenaren zijn bezorgd dat hun mogelijkheden om de grond te gebruiken, worden beperkt, en dat het gaat om het juridisch vastleggen van een feitelijke situatie doet daar niet aan af.

Ik sluit mij aan bij de eerder gestelde vragen over de correctheid van de kaart op dit moment en de positie van de landgoederen, maar ik wil even ingaan nog op het feit dat voor die betreffende gebieden wateroverlast nu als bedrijfsrisico wordt gezien. Mijn concrete vraag is of eventuele waterschade nog wel verzekerd kan worden via de Brede Weersverzekering.

Ik dank u.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mevrouw Surminski. De heer Vreugdenhil namens ... Nee? U ziet af van uw spreektijd. Dan is dit het einde van de eerste termijn van de kant van uw Staten. Ik kijk even naar de heer Van den Hout die namens GS zal reageren. Mijnheer Van den Hout, aan u het woord.

De heer **Van den Hout** (GS, SP): Dank u wel, voorzitter. Inderdaad veel zienswijzen op iets wat normaal gesproken een hamerstuk is. Ik kan het me overigens ook wel voorstellen. Na de overlast in 2016 en na de droogte nu heeft alles wat te maken heeft met watermanagement veel aandacht gekregen. In die zin ben ik dan ook heel blij eigenlijk met de grote aandacht die ook dit wat technische onderwerp toch heeft gekregen onder burgers die wonen in gebieden die nu aangepast gaan worden. Het is, denk ik, a sign of the time.

Een aantal fracties heeft gevraagd hoe het nu zit met de kaarten. Er spelen eigenlijk twee dingen. De kaarten waren ontzettend onduidelijk, omdat ze verkleind moesten worden aangeleverd, daardoor waren ze slecht leesbaar. Straks, als dit allemaal klaar is, staan in de database fatsoenlijke kaarten/atlassen in pdf, die echt tot op terreinniveau duidelijk laten zien wat er aan de hand is. Dus de onduidelijkheid over kaarten wordt opgelost. Daar waar er fouten in kaarten zaten, en nu verbeterd zijn naar aanleiding van zienswijzen, en dan de vraag van: ja, en zonder zienswijze, is het dan helemaal in orde? Het is moeilijk om zoiets te bewijzen, dat er geen fouten zitten ergens, maar ik zal me door de waterschappen nog eens goed laten informeren over hoe ze dat nu op kaart hebben gezet en wat eventueel de risico's daarvan zijn.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Interruptie de heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u, voorzitter. Ik vind het een interessante opmerking van de gedeputeerde, dat hij zegt van: ja, de problemen met de kaarten worden opgelost. Maar op dit moment

stellen we dus al de verordening vast voor ..., de wijziging van de verordening vast, en dan wordt het toch nog wel lastig om nog zienswijzen in te kunnen dienen. Sterker nog: dat zal niet meer gaan. Als mensen dan achteraf zien van: 'ja, die kaart had toch anders gelegen dan wij hadden verwacht', hoe kijkt de gedeputeerde daar tegenaan ten aanzien van de rechtsbescherming van de betreffende belanghebbenden?

De **plaatsvervangend voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van den Hout** (GS, SP): Als kaarten kennelijk fout zijn, dan gaat de rechter daar ook op die manier mee om. Bovendien heb ik u net gezegd, of heb ik althans aan uw collega gezegd, dat ik bij de waterschappen navraag zal doen of zij ervan overtuigd zijn dat de kaarten nu wel correct zijn. Dat lijkt me voldoende.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Tweede interruptie Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u, voorzitter. Ja, het is natuurlijk prima om die navraag te doen, maar als nu achteraf blijkt dat, als mensen ..., er dingen zijn vastgesteld die niet bleken te kloppen op basis van die te kleine of te slecht zichtbare kaarten, bent u dan bereid om alsnog mee te gaan in eventuele aanpassingen, mocht dat nodig zijn?

De **plaatsvervangend voorzitter**: Van den Hout.

De heer **Van den Hout** (GS, SP): Dat is een beetje een open deur. Als er kennelijk fouten zijn gemaakt, ja, dan gaan we die verbeteren.

Maken wij gebruik van winter- en zomerstatistieken? Ja, het was al een technisch stuk en het wordt er niet beter op, geloof ik. Volgens mij is dit, maar ik zal het na laten vragen, echt een ding van de waterschappen, niet eens zozeer van ons. Wij doen de juridische vertaling in de verordening wel, maar het inrichten, zeg maar, is aan de waterschappen.

Overstromingsrisico's op perceelsniveau, zouden die in kaart gebracht kunnen worden, zou dat claims in 2016 hebben gescheeld en zou dat preventiemogelijkheden bieden? Voor een deel is er zo'n kaart wel met overstromingsrisico, ook een app - overstroomik.nl. Dat is niet helemaal op het niveau van elk voetbalveld en ik weet ook niet of dat technisch mogelijk is, ik weet niet precies welke kaarten wij allemaal al in onze databases hebben die daarvoor gebruikt zouden kunnen worden, maar het klinkt bijzonder ingewikkeld.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Interruptie de heer Panhuizen.

De heer **Panhuizen** (VVD): Dank u wel, voorzitter. Dan heb ik misschien een fantastisch idee: als u dat nou eens gaat onderzoeken? Als ik die toezegging zou krijgen ...

De **plaatsvervangend voorzitter**: De heer Van den Hout.

De heer **Van den Hout** (GS, SP): Die kunt u zeker krijgen, want ik ben ook wel benieuwd of het kan en of het een beetje eenvoudig kan, en dan moeten we het, denk ik, zeker doen. Maar ik kan me zomaar voorstellen dat het ingewikkeld is om op perceelsniveau uitspraken te doen.

De heer **Panhuizen** (VVD): En dan licht u ons ...

De **plaatsvervangend voorzitter**: Via de voorzitter, mijnheer Panhuizen. Tweede interruptie. Gaat uw gang.

De heer **Panhuizen** (VVD): Ja, en daar licht u de Staten ook over in, over een paar maanden, wat uw bevindingen zijn, en dan kunnen we verder?

De **plaatsvervangend voorzitter**: De heer Van den Hout.

De heer **Van den Hout** (GS, SP): Absoluut, ja.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Van den Hout** (GS, SP): Overigens, of dat claims had voorkomen in 2016, omdat je dan weet waar je aan toe bent, is nog maar helemaal de vraag, maar niet interessant. We gaan kijken of het kan en als het kan, dan gaan we het doen.

De PVV denkt dat we geen maatregelen nemen tegen wateroverlast, alleen maar onder claims uit proberen te komen door gebieden aan te wijzen waar we niet meer de verantwoordelijkheid nemen voor wateroverlast, de ruimere vrije, normvrije gebieden. Nee, dit is nou een oefening van het juridisch omzetten van de werkelijkheid, en als de werkelijkheid verandert, dan veranderen daarmee ook de kaarten. Als u nu denkt dat, als we die kaarten maar niet veranderen, dan verandert ook de werkelijkheid niet, die vlieger gaat niet op. En of u nou gelooft in extremer weer door klimaatveranderingen, of niet, wij hebben in 2016 en het afgelopen jaar gezien waar het wel toe kan leiden en bereiden ons dus voor, althans de waterschappen bereiden zich voor op de nieuwe situatie, en die brengen daarmee de verordening in overeenstemming, en niet andersom.

Alle andere vragen van de PVV horen thuis bij het waterschap.

De PvdA vraagt zich af waarom wij het niet eens zijn met Aa en Maas met betrekking tot de kering bij het Drongelens kanaal ...

De **plaatsvervangend voorzitter**: Interruptie van de heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, voorzitter, u zegt: de vragen horen thuis bij het waterschap, maar wij leggen hier een wijzigingsverordening neer van de provincie, daar hebben we het nu over, en die vragen horen dus echt niet thuis bij het waterschap. En ik heb de vraag aan u gesteld, als mede-betrokken overheid bij dit plan, om daarop in te gaan. Dus u kunt ze wel afschuiven richting het waterschap, maar we vragen het aan u.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Van den Hout.

De heer **Van den Hout** (GS, SP): Ja, u gaat over de vragen, ik ga over de antwoorden en ik zeg dat die vragen niet hier thuishoren.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Tweede interruptie van de heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, voorzitter, dan het tweede punt daarbij is ... U zegt net van: ja, wij volgen de neerslagcijfers en het klimaat, maar wat u doet, is hier zaken aanpassen, het gebied verruimen, waardoor inderdaad geen ..., boeren geen aanspraak meer kunnen maken op schadeclaims. Dat klopt

toch, dat is toch hetgeen wat er gebeurt? Er wordt de mogelijkheid om schadeclaims in te dienen door overstromingen, en of dat nu door klimaatverandering komt of niet, dié wordt daarmee beperkt voor de desbetreffende perceelegeigenaren als gevolg van deze verordening.

De **plaatsvervangend voorzitter**: De vraag is duidelijk. De heer Van den Hout.

De heer **Van den Hout** (GS, SP): Ja en nee. Als het gaat over het spontaan overstromen en daardoor wateroverlast ontstaan, ja daarvan is schade niet meer te claimen bij het waterschap in die gebieden. Als die gebieden door het waterschap actief worden gebruikt voor waterberging, geldt natuurlijk nog steeds dat ze de schade kunnen claimen bij het waterschap en dat ze daarin tegemoetkomen. Maar het is niet, zoals u suggereerde in uw eerste termijn, dat we niks doen om wateroverlast tegen te gaan en alleen maar proberen boeren te pesten door hun land onder water te zetten en dat niet meer te vergoeden. Daar is geen sprake van. We doen ongelooflijk veel tegen wateroverlast. Misschien heeft u het meeste niet gelezen omdat u er niet in gelooft, maar er gebeurt hier enorm veel.

De PvdA over waarom we het oneens blijven met het Waterschap Aa en Maas en het lijkt bijna een principiële strijd over iets heel technisch. Dat is ook zo. Ja, ik kan het nog een keer uit gaan leggen, maar het wordt er niet minder technisch op. Het gaat erom dat wij een idee hebben over regionale keringen, dat dat een gesloten systeem moet zijn, en als je ergens een gat in een dijk maakt, is dat niet meer een gesloten systeem en moet wat er achter dat gat ligt alsnog als regionale kering worden aangeduid. Het waterschap denkt daar anders over en er is ook geen compromis mogelijk of zo, dat we ergens halverwege stoppen met die dijk of ... Het goede aan dit verhaal is dat het ook vooral blijft bij principes. In werkelijkheid heeft het nauwelijks effect, ook niet op het werk van het waterschap. Die dijk hoeft niet echt hoger of lager, of anders onderhouden te worden.

De landgoederen, ook een vraag van GroenLinks, van: wat is die pilot nou? Er zijn twee landgoederen gevraagd mee te doen aan een pilot, om te kijken van: hoe heeft deze nieuwe vertaling van de werkelijkheid effect op hun gebieden? Sommige landgoederen kunnen niet goed tegen overstromingen, andere daarentegen juist wel, die zijn er misschien zelfs voor gemaakt, we hebben echt inundatiewerken in Brabant. Bij die twee landgoederen wordt in een pilot gekeken wat de gevolgen zijn van deze wijziging en of het nodig is in het kader van de bescherming van cultureel erfgoed extra voorzieningen te treffen. Als dat het geval is, als dat de uitkomst is van die pilot, dan zal dat effect hebben voor andere landgoederen, althans andere complexen die eenzelfde cultuurhistorische bescherming genieten, dat we daar met meer aandacht moeten kijken naar hoe we daar wateroverlast alsnog tegengaan. Dat behelst een beetje de pilot, omdat niet helemaal duidelijk is: hoe zit die bescherming nou in elkaar en wat gaat nou het effect zijn ...?

De **plaatsvervangend voorzitter**: Interruptie van de heer Smeets.

De heer **Smeets** (GL): Ja, dank voor de beantwoording van de vragen ten aanzien van de pilot. Ik heb begrepen dat de eerste gesprekken met de landgoedeigenaren al plaatsvinden, maar kan de gedeputeerde een termijn aangeven waarop wij geïnformeerd worden over die pilot, en dat ook de zorgplicht en de inspanningsverplichting wordt nagekomen?

De **plaatsvervangend voorzitter**: De heer Van den Hout.

De heer **Van den Hout** (GS, SP): Ja, maar dat zijn zorgplichten van het waterschap en niet van de provincie, dus ik zal aan de collega's van de waterschappen moeten vragen hoe het daar staat, maar zo

gauw we daar een planning van hebben, dan brengen we u die ter kennis, de planning van wanneer de pilot klaar is en zo.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Een tweede interruptie van de heer Smeets.

De heer **Smeets** (GL): Dus u kunt geen termijn afgeven? Is dat na 20 maart volgend jaar, of daarvoor, of enigszins?

De **plaatsvervangend voorzitter**: De heer Van den Hout.

De heer **Van den Hout** (GS, SP): Nee, dat zou ik zo niet weten. Het kan over een week zijn, het kan over een halfjaar zijn, maar dat zal ik dus echt aan onze collega's moeten vragen.

Een andere vraag van GroenLinks is: waar is de risicomanagerparagraaf bij deze verordening? Als die er niet is, dan zullen we hem wel niet nodig hebben of zo. Ik weet niet, het is wel een heel erg technische vraag en ik stel voor dat we daar schriftelijk op gaan antwoorden.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Er komt toch een mondelinge interruptie van de heer Smeets.

De heer **Smeets** (GL): Ja, deze gedeputeerde wil nu alles hier technisch wegpoetsen, maar ik sta hier als volksvertegenwoordiger en ik heb met het technische overleg aangegeven: ik mis een risicomanagerparagraaf. Ik heb een serieuze opmerking gemaakt over de nog op te stellen omgevingsverordening en ik verwacht van u ook een direct antwoord: waarom ontbreekt hier een risicomanagerparagraaf ten aanzien van overstromingsrisico's - is al aangegeven, maar ook ten aanzien van de nog op te stellen omgevingsverordening - en wat betekent dat voor deze verordening?

De **plaatsvervangend voorzitter**: Van den Hout.

De heer **Van den Hout** (GS, SP): Ja, en terecht heeft u die vraag bij de technische ronde al gesteld. Ik neem aan dat u daar antwoord op heeft gehad en als u daar niet mee tevreden was, u kunt van mij niet een nog beter technisch antwoord verwachten, met alle respect. Maar ik zal nogmaals toezeggen u schriftelijk informatie te doen toekomen over het risicomanager bij deze verordening.

Partij voor de Dieren, behalve vragen die al gesteld waren ook: wanneer is schade nog wel verzekerd, of valt iets onder de Brede Weersverzekering? Dat zou ik zo niet weten. Het hangt ervan af hoe de verzekeraar daarmee omgaat, denk ik. Wat ik net wel al zei van: bij de nieuwere, ruimere normvrije gebieden wordt geen schade meer vergoed als er door neerslag wateroverlast optreedt, of anderszins bij overstromingen, wél als het gebied actief door het waterschap wordt ingezet als waterbergingsgebied. Dan zijn ze verzekerd van het vergoeden van de schade, in het eerste geval niet. Hoeveel daarvan dan alsnog gedekt wordt door de Brede Weersverzekering kan ik u zo niet zeggen, zullen we u schriftelijk over op de hoogte stellen.

Tot zover, voorzitter.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Ja, dank u wel, mijnheer Van den Hout namens GS. Voor de tweede termijn de fractie van de VVD. Nee? Geen tweede termijn. De heer Van Hattem namens de PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u voorzitter, ja, in tweede termijn ten aanzien van de beantwoording door de gedeputeerde, althans voor zover er sprake is van beantwoording. Hij heeft het over de nieuwe normvrije gebieden, en dáár ligt nou net de essentie. Bij neerslag, bij plotselinge overstroming van die

gebieden kunnen de grondeigenaren geen schade meer claimen. Dat is nu de crux van dit verhaal. Door die gebieden fors uit te breiden, en dat is wat er in met name Waterschap De Dommel gebeurt, worden hiermee mogelijk heel veel grondeigenaren gedupeerd. Als er flinke neerslag valt dan, en die gebieden lopen onder, dan kunnen ze niet meer terecht voor een schadeclaim bij het waterschap. Dus wat dat betreft wordt de stelling die ik in eerste termijn heb neergelegd, bevestigd, dat de boeren daar vooral de dupe zullen zijn van dit beleid.

Zojuist gaf de gedeputeerde aan dat hij schriftelijk terugkomt over de verzekeringspunten. Nou, daar hadden wij graag nu al iets over gehoord, want daar hebben wij in de eerste termijn naar gevraagd.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Een interruptie van de heer Heijmans. Gaat uw gang.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter. Ik wil u toch vragen, mijnheer Van Hattem: u zegt, u vindt het vreemd dat, als ten gevolge van neerslag gebieden last krijgen van wateroverlast, dan vindt u het vreemd dat het waterschap daar niet meer verantwoordelijk voor is. Maar suggereert u nou dat het waterschap de hoeveelheid neerslag bepaalt in Brabant? Kijk, de gedeputeerde zegt: het waterschap is verantwoordelijk als zij een gebied gebruiken als opvang bij een te grote hoeveelheid water. Dat lijkt me logisch, want dan valt het rechtstreeks onder de verantwoordelijkheid van het waterschap. Maar u kunt toch op geen enkele manier hard maken dat het waterschap in haar begroting heeft bepaald hoeveel neerslag er in een bepaald gebied valt? Maar dat suggereert u wel.

De **plaatsvervangend voorzitter**: De vraag is duidelijk. De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Nee, voorzitter, dat suggereer ik niet, dat is een beetje een rare redentatie van de heer Heijmans. Het punt is nu juist: het waterschap heeft voor gebieden waar een bepaalde norm geldt een inspanningsverplichting om te voorkomen dat die gebieden onder water lopen, bijvoorbeeld door kanten te maaien cetera, er kan van alles worden gedaan om dat te voorkomen. Als er dan toch schade optreedt, dan kan het waterschap aansprakelijk worden gesteld. Door die normen te laten vervallen en de gebieden uit te breiden waar die normen niet meer gelden, ja, daar hebben die boeren dan geen recht meer op schadeclaims. En dat is nou net de essentie hiervan, en dat heeft niks met bepalen of er neerslag valt te maken. Daarmee trekt u het weer in het absurde. Het gaat er gewoon heel concreet om dat het gebied waar geen norm geldt, en dus geen schadevergoeding, die worden fors uitgebreid met dit voorstel, en daarmee worden boeren gewoon actief benadeeld.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Tweede interruptie Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter. Volgens mij is het zo dat we kunnen constateren dat de hoeveelheid neerslag de laatste jaren aan het toenemen is. Je zou het waterschap aan kunnen spreken als zij in gebreke zou blijven in het niet nemen van maatregelen om wateroverlast tegen te gaan.

De **plaatsvervangend voorzitter**: En uw vraag is?

De heer **Heijmans** (SP): Wat je simpelweg constateert: de werkelijkheid, de hoeveelheid neerslag verandert, en dan pas je daar dus je situatie op aan.

De **plaatsvervangend voorzitter**: De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Nee, voorzitter, het gaat om de inspanningsverplichtingen van het waterschap. Door die norm weg te ... Door die gebieden uit te breiden waar geen norm geldt, daar vervalt dus ook de inspanningsverplichting, en daar hebben de grondeigenaren het nakijken.

De **plaatsvervangend voorzitter**: De heer Van den Berg heeft een interruptie.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter, even voor de heer Heijmans. Tot 2000 nam de neerslag langzaam toe, sindsdien valt er in Nederland ruim 25% minder neerslag inmiddels dan rond de eeuwwisseling.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Van den Berg. De heer Van Hattem, vervolgt uw betoog.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, laat dat ook nog maar eens duidelijk zijn.

Dan had ik nog een vraag gesteld waar de gedeputeerde ook niet op in is gegaan over de hermeandering. Hij zegt van: ja, dat ligt bij het waterschap. Maar deze provincie houdt zich actief bezig met hermeandering, die trekken samen met het waterschap op om die projecten te realiseren. Die hermeandering van beken die in het verleden zelfs nooit meanderd hebben, die ..., dat wordt actief door de provincie uitgevoerd. Dus mijn vraag is: als het college medewerking geeft aan dergelijke projecten, en zij voorzien niet in een alternatief voor waterafvoer als er een zware neerslag valt, hoe wordt er dan omgegaan met de perceeleeigenaren in dat gebied, die oogsten zien mislukken door zware neerslag, als door dat hermeanderen het water niet snel genoeg kan worden afgevoerd. Dat is een heel concrete vraag, en ook de vraag die ik eerder heb gesteld over de schade aan, bij de boeren en de verzekeringskwesaties. Dan zegt u: ik kom er wel schriftelijk op terug, maar vandaag hebben we de besluitvorming liggen, dus ik zou nu toch wel graag een antwoord willen zien, want als daar niet over is nagedacht, moeten we daar vandaag gewoon niet over willen besluiten.

Tot zover, voorzitter, in tweede termijn.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Van Hattem. De volgende in de tweede termijn is de fractie van D66. Nee. PvdA behoefte aan een tweede termijn? Ook niet. GroenLinks, de heer Smeets. Ja, gaat uw gang in tweede termijn.

De heer **Smeets** (GL): Ja, dank u, voorzitter. Voorzitter. Wij hebben een tijdje geleden ook aangegeven – als de gedeputeerde wil luisteren – dat we blij zijn met alle inspanningen die verricht zijn ten aanzien van de droogtebestrijding, heeft de gedeputeerde ook aangegeven wat er allemaal is gebeurd, en ook het werk van de waterschappen, het overwerk, en wellicht ook hier van de ambtenaren van deze provincie. Dat laat onverlet dat we hier, bij deze wijziging – die in eerste instantie ook bij mij als technisch overkwam, en waar ik eerst twee minuten voor had staan, ik denk: wat gaan we doen? – in de afgelopen week, en vorige week ook, toch door heel veel partijen ben benaderd, is: wat betekent dat? Ik krijg nog onvoldoende antwoord op de risicomanagementparagraaf. U geeft aan dat u de risico's gaat onderzoeken, op de vraag van de heer Panhuizen. Ik zou graag willen zien: wat betekent dit als we dit gaan accepteren, dit voorstel?

Tweede punt is het pilotproject voor twee landgoederen. Ja, er wordt een pilotproject opgestart, we weten niet wat het doel en achtergrond is en de voortgang: daar moeten we maar kijken wanneer die binnenkomt. Ik wil gewoon een toezegging van de gedeputeerde op welke termijn we dit mogen ontvangen, en natuurlijk kan dat een redelijke termijn zijn.

De **plaatsvervangend voorzitter**: De heer Heijmans, eerste interruptie.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, voorzitter, ter verduidelijking via u toch de vraag aan de heer Smeets wat hij nou precies bedoelt met die risicoparagraaf. Ik heb u zojuist horen zeggen, bij de risicoparagraaf 'overstromingsrisico', bedoelt u dat met risicomanagement? Of bedoelt u simpelweg, wat het meestal is een risicoparagraaf: wat kan het ons als provincie maximaal gaan kosten? Met andere woorden: kunt u daar even duidelijk antwoord op geven?

De **plaatsvervangend voorzitter**: Ja, uw vraag is duidelijk. De heer Smeets.

De heer **Smeets** (GL): Daar kan ik duidelijk antwoord op geven. Wij kunnen niet in een glazen bol kijken, maar normaal gesproken bij risicomanagement, en niet een risicoparagraaf, kijk je wat er gebeurd is kunnen zijn op weergebied, wat er kan gebeuren ten aanzien van de overstromingsrisico's en dan ga je afhankelijk van die scenario's kijken welke maatregelen worden getroffen. Op dit moment kunnen wij niet zien wat daar is ingevuld en wat dat betekent voor deze waterschapsverordening en ook voor de verschillende betrokken partijen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Tweede interruptie de heer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, voorzitter, zoals ik het zie, is deze verordening juist het gevolg van het feit dat de risico's zijn veranderd en zijn toegenomen, en is deze verordening in feite dat risicomanagement dat u bedoelt.

De **plaatsvervangend voorzitter**: De heer Smeets.

De heer **Smeets** (GL): Ja, dan kan dat toch netjes worden opgeschreven, mijnheer Heijmans? U geeft een goede toelichting, dank u wel.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Smeets. Mevrouw Surminski namens de Partij voor de Dieren. Geen behoefte aan een twee termijn? Dan gaan we naar de reactie vanuit GS. Mijnheer Van den Hout, aan u het woord.

De heer **Van den Hout** (GS, SP): Het risicomanagement is, denk ik, inmiddels duidelijk. Dit is het risicomanagement.

De PVV komt bij het juridisch vertalen van die werkelijkheid hier buiten in een verordening terug op natuurbeleid. Wat hier al lang staand beleid is, hoort hier niet in thuis, gaan we nu ook niet opnieuw bediscussiëren. Wel is duidelijk dat bij hermeandering natuurlijk rekening is gehouden met de afvoer, en dat daar ook berekeningen op zijn uitgevoerd, en dat het niet aan de hermeandering ligt dat er minder water in het gebied opgevangen kan worden. Integendeel, het volume mogelijke wateropvang wordt juist groter. Wat minder goed gaat, is de extreem snelle afvoer van water, maar dat is nou precies het probleem in Brabant. Als we, op het moment dat er regen valt, dat zo snel mogelijk afvoeren naar de Maas en twee weken later regent het niet meer, dan zitten we met droogte te kijken. Dat probleem moet getackeld worden en dat kan niet door nog sneller water af te voeren. Dat kan door water in het gebied vast te houden, en dat doen we nou juist met hermeandering. Vervolgens, als je daarmee risico's loopt dat gebieden onder water komen te staan omdat er minder snel kan worden afgevoerd, dan is dat toch eigenlijk vooral weer een stukje werkelijkheid. Dan kom je terug van wat we in de afgelopen eeuw zo ongeveer met het landgebouwgebied hebben gedaan, is namelijk gedraineerd, drooggelegd en verdicht,

zodat er geen sprake meer is van een fatsoenlijke waterhuishouding. Al ons beleid is erop gericht om die waterhuishouding weer te verbeteren en meandering is daar een goed onderdeel van.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Interruptie Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, voorzitter, u noemt dat een stukje werkelijkheid, en u geeft ook aan dat het onderdeel is van het beleid van de provincie, maar dat stukje werkelijkheid is ook de werkelijkheid dat agrariërs daar hun akkers, hun landbouwgewassen, onder water zien staan en hun oogsten zien mislukken door dat beleid. En u zegt van: ja, het te snel afvoeren is een probleem, maar het op een goede manier opvangen van water, dát wordt dan niet geregeld. Dan is het van: ja, dan laten we de akkers maar onderlopen in de gebieden waar nog steeds landbouwteelt, agrarische teelt plaatsvindt ...

De **plaatsvervangend voorzitter**: En uw vraag is?

De heer **Van Hattem** (PVV): En dat is nu net het punt wat ik wil maken: wat doet u voor die boeren die schade ondervinden van dit hermeanderingsbeleid?

De **plaatsvervangend voorzitter**: Van den Hout.

De heer **Van den Hout** (GS, SP): Ten eerste staat dat hier volstrekt niet ter discussie. Daar doen wij helemaal niks aan, omdat we daar geen bevoegdheid hebben. Als boeren schade ondervinden van oppervlaktewater, dan kunnen ze daarvoor bij het waterschap terecht, maar er is tot nog toe volgens mij, bij mijn weten, geen claim goedgekeurd dat iemand last heeft gehad van hermeandering.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Tweede interruptie Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, voorzitter, dat is nu net het punt. Ze moeten bij het waterschap terecht en nu gaat u de gebieden oprekken waar geen norm geldt, dus hebben ze nog minder gelegenheid om schadeclaims in te kunnen dienen, dus de boeren zijn gewoon de dupe van dit beleid, en ook indirect van het hermeanderingsbeleid.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Van den Hout.

De heer **Van den Hout** (GS, SP): Daar waar nu een verruiming wordt voorgesteld van normvrije gebieden, daar voldoen die gebieden aan waar de huidige normvrije gebieden al aan voldoen, namelijk dat daar mogelijk wateroverlast plaatsvindt, maar dat het niet mogelijk, of volstrekt disproportioneel is om inspanningen te leveren om dat te voorkomen. En dat verandert dus in de loop der tijd, als gebieden lager komen te liggen, als er andere waterlopen worden gemaakt, als klimaat, of in ieder geval weercijfers veranderen, dan verandert die werkelijkheid, en daarmee verandert de mogelijkheid om gebieden te vrijwaren van wateroverlast. Met het huidige beleid, althans met de huidige weersomstandigheden, krijgen we in toenemende mate minder grip op sommige gebieden, om te voorkomen dat daar wateroverlast plaatsvindt. Dan is het ook niet redelijk om van het waterschap, een waterschap, van wie dan ook, te eisen dat daar een kade wordt aangelegd, of dat daar pompen worden neergelegd. Mocht u dat wel doen, dan zie ik u terug hier op het moment dat de waterschapshoofding verdrievoudigd moet worden, om elk weiland in Brabant droog te houden. Dat gaan we dus niet doen, is niet proportioneel.

Volgens mij waren dat de vragen. Zover, voorzitter.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Ja, dank u wel, mijnheer Van den Hout. Dan komen wij tot een einde van de behandeling van ...

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Ja, de heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ik zou toch graag een ordevoorstel willen doen, aangezien er toch een aantal zaken onduidelijk zijn gebleven, onder andere ten aanzien van het te verzekeren ..., de verzekeringskwestie voor de agrariërs, zou ik willen voorstellen om de behandeling van dit voorstel, of de stemming in ieder geval erover, uit te stellen totdat wij de toegezegde schriftelijke stukken van de gedeputeerde hebben ontvangen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Ja, dat staat u vrij om dit ordevoorstel te doen. Ik vat hem even samen: u wilt graag de stemming uitstellen totdat u een schriftelijke reactie hebt gekregen, antwoord hebt gekregen vanuit GS. Ja? Dan ligt dit ordevoorstel voor.

De heer **Meijer** (D66): Voorzitter ...

De **plaatsvervangend voorzitter**: De heer Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Om tot een gedegen afweging te komen, heb ik de behoefte om te weten wat de consequentie is van het uitstellen van een dergelijk besluit, aangezien we in een eerdere fase in de procedurevergadering juist hebben besloten om dit vandaag te behandelen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Nog andere mensen? Ja, de heer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, voorzitter, we kunnen wel een antwoord krijgen straks van: ja, het kan verzekerd worden, of het kan niet verzekerd worden, maar volgens mij heeft dat geen enkele invloed op het besluit dat we nemen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Heijmans. Andere vragen/opmerkingen? Ik kijk even naar de gedeputeerde, wat de consequenties zouden zijn als wij vandaag niet zouden stemmen. De heer Van den Hout.

De heer **Van den Hout** (GS, SP): Ik kan het moeilijk overzien, maar ik zou me kunnen voorstellen dat bij een volgende wateroverlastperiode het waterschap de rekening krijgt voor gebieden waarvan nu duidelijk is dat ze die met geen mogelijkheid droog kan houden, en daar ziet u de rekening straks wel van terug. Bovendien klopt het, denk ik, wat de heer Heijmans zegt: antwoorden over verzekeringen leiden niet tot aanpassingen van dit document.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dan ga ik direct over tot stemming van dit ordevoorstel. Als iedereen zijn of haar plaats zou willen innemen, dan kan de griffie even ordentelijk stemmen, of tellen hoeveel Statenleden er aanwezig zijn.

Dan ga ik over tot stemming over het ordevoorstel uitstel tot stemming over dit Statenvoorstel zo lang er geen schriftelijke antwoorden liggen. Wie is er vóór het ordevoorstel van de PVV? De fractie van de VVD.

De heer **Panhuizen** (VVD): Tegen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: CDA.

De heer **Van Agtmaal** (CDA): Tegen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: SP.

De heer **Everling** (SP): Tegen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Tegen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: PvdA.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Tegen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Tegen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Surminski** (PvdD): Tegen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Lokaal Brabant is afwezig. Het ordevoorstel is verworpen. Daarmee komen we tot een einde van deze beraadslagingen en gaan wij met uw welnemen over tot stemmingen.

Stemming

De **plaatsvervangend voorzitter**: Wederom staat volgens het draaiboek dat de griffier op de beltoets drukt. Ja, er is gebeld. Iedereen klaar voor de stemming.

54/18 Ontwerpbesluit Lijst Ingekomen Stukken periode 21 juni 2018 tot en met 22 augustus 2018

De **plaatsvervangend voorzitter**: Allereerst is aan de orde Ontwerpbesluit 54/18 Lijst Ingekomen Stukken periode 21 juni 2018 tot en met 22 augustus 2018. Ik stel voor per acclamatie in te stemmen met de wijze van afdoening van de ingekomen stukken. Ik stel vast dat dat het geval is.

49/18 Ontwerpbesluit Notulen van de PS-vergadering 29 juni 2018

De **plaatsvervangend voorzitter**: Er is een voorstel aan de orde betreffende de notulen van de voorgaande vergadering, dat is Statenvoorstel 49/18, Ontwerpbesluit Notulen van de PS-vergadering van 29 juni 2018. Ik stel wederom voor per acclamatie in te stemmen met deze notulen. En ik stel vast dat dit het geval is.

Dan gaan wij over tot stemming van de bespreekstukken.

56/18 Statenvoorstel Onderzoek Zuidelijke Rekenkamer Informatieveiligheid

De **plaatsvervangend voorzitter**: Allereerst is aan de orde het amendement A1, dat is ingetrokken, daarmee komen we tot het amendement A1a dat nu ter stemming voorligt. Dan begin ik bij de fractie van de VVD.

De heer **Koevoets** (VVD): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: CDA.

De heer **Bahar** (CDA): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: SP.

De heer **Van Meel** (SP): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: PVV.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: D66.

De heer **Hageman** (D66): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: PvdA.

De heer **Maas** (PvdA): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: En Lokaal Brabant is afwezig. Dit amendement is unaniem aangenomen.

Dan gaan wij over tot het Ontwerpbesluit 56/18 Onderzoek Zuidelijke Rekenkamer betreffende de informatieveiligheid en wederom begin ik bij de fractie van de VVD.

De heer **Koevoets** (VVD): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: CDA.

De heer **Bahar** (CDA): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: SP.

De heer **Van Meel** (SP): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: PVV.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: D66.

De heer **Hageman** (D66): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: PvdA.

De heer **Maas** (PvdA): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Lokaal Brabant is afwezig. Dit voorstel is aangenomen.
Dan gaan wij over tot stemming over motie M2, audio-opnames van informatie- en platformbijeenkomsten.
De fractie van de VVD.

De heer **Koevoets** (VVD): Tegen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: CDA.

De heer **Bahar** (CDA): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: SP.

De heer **Van Meel** (SP): Tegen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: PVV.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: D66.

De heer **Hageman** (D66): Tegen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: PvdA.

De heer **Maas** (PvdA): Tegen.

De **plaatsvervangend voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Lokaal Brabant is afwezig. Deze motie is verworpen.

57/18 Statenvoorstel Vertegenwoordiging PS in Programmaraad Zuidelijke Rekenkamer

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dan gaan wij over naar Ontwerpbesluit 57/18 Vertegenwoordiging PS in Programmaraad Zuidelijke Rekenkamer. De fractie van de VVD.

De heer **Koevoets** (VVD): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: CDA.

Mevrouw **Van der Sloot** (CDA): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: SP.

De heer **Heijmans** (SP): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: PvdA.

De heer **Maas** (PvdA): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Brunklau** (GL): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dit voorstel is aangenomen.

19/18 Statenvoorstel Derde wijzigingsverordening Verordening water Noord-Brabant

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dan gaan we naar Ontwerpbesluit 19/18 Derde wijzigingsverordening Verordening water Noord-Brabant. De fractie van de VVD.

De heer **Panhuizen** (VVD): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: CDA.

De heer **Van Agtmaal** (CDA): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: SP.

De heer **Heijmans** (SP): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen met stemverklaring. Risico's worden nu eenzijdig bij de grondeigenaren gelegd, in weerwil van de kerntaken van het waterschap.

De **plaatsvervangend voorzitter**: D66.

Mevrouw **Dingemans** (D66): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: PvdA.

De heer **De Kort** (PvdA): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Smeets** (GL): Voor met stemverklaring. We gaan ervan uit dat de risico's nog onderzocht worden en we gaan ervan uit dat we zo snel mogelijk geïnformeerd worden over de pilots voor twee landgoederen. Dank u wel.

De **plaatsvervangend voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **plaatsvervangend voorzitter**: Lokaal Brabant is afwezig en daarmee is dit voorstel aangenomen.

Sluiting

De **plaatsvervangend voorzitter**: Dames en heren. Daarmee komen we tot het einde van deze vergadering. Ik dank eenieder voor zijn of haar inbreng en de eerstvolgende Statendag vindt plaats op 28 september 2018. Ik verzoek u om uw sprekerspasje te deponeren in de opvangbus bij de bodetafel en ik nodig u uit voor een drankje bij de Statenlounge. Ik wens u een fijn weekend en ik sluit bij dezen de vergadering.

De plaatsvervangend voorzitter sluit om 16.29 uur de vergadering.